N O V A

Full dekning, også av førskolelærere?

Lars Gulbrandsen

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring

Skriftserie 4/07

Full dekning, også av førskolelærere?

LARS GULBRANDSEN

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring

NOVA Skriftserie 4/2007

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) ble opprettet i 1996 og er et statlig forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Instituttet er administrativt underlagt Kunnskapsdepartementet (KD).

Instituttet har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferdssamfunnets tiltak og tjenester.

Instituttet har et særlig ansvar for å

- utføre forskning om sosiale problemer, offentlige tjenester og overføringsordninger
- ivareta og videreutvikle forskning om familie, barn og unge og deres oppvekstvilkår
- ivareta og videreutvikle forskning, forsøks- og utviklingsarbeid med særlig vekt på utsatte grupper og barnevernets temaer, målgrupper og organisering
- ivareta og videreutvikle gerontologisk forskning og forsøksvirksomhet, herunder også gerontologien som tverrfaglig vitenskap

Instituttet skal sammenholde innsikt fra ulike fagområder for å belyse problemene i et helhetlig og tverrfaglig perspektiv.

© Norsk institutt for forskning om oppvekst,
velferd og aldring (NOVA) 2007
NOVA – Norwegian Social Research

ISSN 0808-9183

Desktop: Torhild Sager
Trykk: Allkopi/GCS

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:
Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
Munthesgt. 29 · Postboks 3223 Elisenberg · 0208 Oslo

Telefon: 22 54 12 00
Telefaks: 22 54 12 01
Nettadresse: http://www.nova.no

Forord

Målet om full barnehagedekning er ikke bare et spørsmål om å tilby barnehageplass til alle foreldre som ønsker plass for sine barn. Det er også et spørsmål om å sikre at eksisterende og nye barnehager er tilstrekkelig bemannet med kompetent personell. Kunnskapsdepartementet (KD) arbeider med en tiltaksplan for rekruttering av førskolelærere til barnehagene. I den forbindelse ba departementet NOVA om å gjennomføre et kort oppdrag som skulle gi kunnskap om rekrutteringen til førskolelæreryrket i barnehagene og yrkesstabiliteten blant disse førskolelærerne. Prosjektet skulle gjennomføres på grunnlag av en sammenkoblet datasamling av registerdata om alle norske førskolelærere. Behovet for slike data var tidligere blitt påpekt av utvalget som i 2004 og 2005 utredet spørsmålet om kvalitet i barnehagen. Undertegnede, som også var medlem av dette utvalget, utarbeidet sommeren 2006 et konkret forslag til hvordan en slik registerdatabase kunne bygges opp. Statistisk sentralbyrå (SSB) foretok senere de nødvendige koblinger av data fra sine ulike dataregistre. Da databasen forelå, søkte NOVA Kunnskapsdepartementet om å få dekket kostnadene ved å opprette databasen, en søknad departementet fant å kunne innvilge.

Det foreløpig første oppdrag på grunnlag av denne databasen, er et kort og avgrenset oppdrag der KD ba NOVA om å vurdere i alt seks spørsmål om henholdsvis førskolelærernes alderssammensetning, om deres overgang fra studier til yrkesdeltakelse, om deres yrkesstabilitet, om arbeidsmarkedet for førskolelærere, om etterutdanning og om regionale ulikheter.

Departementet ønsket en kortfattet rapport der hvert av punktene ble vurdert og tolket og eventuelt presentert med en tabell der det var hensiktsmessig. Vi har lagt opp sammendraget av denne rapporten slik at det kan være en utkvittering av oppdragsgivers bestilling. Men samtidig har vi valgt også å presentere en mer omfattende rapport der temaet settes inn i en historisk ramme, og hvor dagens situasjon

presenteres. En slik presentasjon demonstrerer også verdien av å bruke SSBs tilbud av registerdata. Gode og altomfattende data om hva som skjer, er en nødvendig forutsetning for i neste omgang å stille spørsmål om hvorfor noe skjer, enten svarene er å finne i det samme datamaterialet, eller i andre typer av oppfølgingsundersøkelser.

Jeg vil først og fremst takke Statistisk sentralbyrå som i de senere år har gjort store anstrengelser for gjøre registerdata tilgjengelig for forskning. Jeg vil spesielt takke Toril Vangen. Fra registret over befolkningens utdanning har hun fått trukket ut alle med fullført førskolelærerutdanning, uansett hvilke utdanninger de senere har fullført, slik at disse i neste omgang kunne bli tilkoblet kjennetegn fra andre av SSB's dataregistre. Jeg vil også takke min kontaktperson i KD, seniorrådgiver Ann Kristin Henriksen. I prosjektperioden har jeg vært veileder for Gunn Karlsen som er masterstudent ved Høgskolen i Oslo, og som skriver sin masteroppgave om samme tema, og delvis med samme datagrunnlag. Vi har hatt et inspirerende samarbeid som vært av stor verdi for denne rapporten. Samtidig vil Gunn Karlsen gjennom sin masteroppgave utdype flere av de tema som behandles her.

NOVA, april 2007

Lars Gulbrandsen

Innhold

SAMMENDRAG 7

1 DEN STADIGE MANGEL PÅ FØRSKOLELÆRERE 11
1.1 1960- og 1970-tallet: Fra nyutdannet førskolelærer til hjemmeværende husmor 12
1.2 1980-tallet: Mer deltidsarbeid blant førskolelærere 14
1.3 Etter 1990: Økt yrkesdeltakelse og jobbstabilitet blant førskolelærere 15
1.4 Rapportens disposisjon 17

2 DATA 19

3 OM BESTANDEN AV NORSKE FØRSKOLELÆRERE 22
3.1 Fortsatt en ung profesjon? 22
3.2 Endret sosial rekruttering til førskolelæreryrket 26
3.3 De nye førskolelærerne blir stadig eldre 29

4 FRA UTDANNINGSINSTITUSJON TIL BARNEHAGE 32

5 Å BLI VÆRENDE I BARNEHAGEN 34

6 ANDRE FRISTELSER 36

7 MER OG ANNEN UTDANNING? 40

8 OSLO OG AKERSHUS ER VERST STILT 50

9 AVSLUTNING 59

LITTERATUR 61
APPENDIKS 65

Sammendrag

I sin oppdragsbeskrivelse til NOVA listet Kunnskapsdepartementet opp seks tema som skulle belyses. Vi vil liste opp disse punktene og våre svar, og la dette være rapportens sammendrag.

Aldersammensetning

Førskolelærerutdanningen er en relativt ny utdanning. Det ble lenge også utdannet svært få førskolelærere. Selv om man tar for seg alle 38 614 som finnes registrert i SSBs utdanningsregister, er det bare 944 som er født så tidlig at de ved utgangen av 2005 var over yrkesaktiv alder (67 år). Det finnes 887 førskolelærere mellom 60 og 67 år, men bare 166 av disse jobber i barnehager. Bemanningsproblemer på grunn av forestående alderspensjonering finnes altså ikke i de nærmeste årene. Nesten to av tre førskolelærere som jobber i barnehage er under 40 år. Fra midten av 1990 kom det en sterk vekst i antall nye førskolelærere, men tallet ble deretter halvert fra 2000 til 2005. Det er samtidig en klar tendens til at de nyutdannede førskolelærerne stadig er eldre på det tidspunkt de fullfører eksamen. Denne endringen startet tidlig på 1990-tallet.

Overgang fra studier til yrkesdeltakelse

Selv om færre tar eksamen, er det langt flere av disse som starter med å jobbe i en barnehage. Av de som tok eksamen i 1998 var det 55,9 prosent som fortsatt jobbet i barnehage to år etter eksamen. Denne andelen har deretter steget årlig. Av de som tok eksamen i 2003 var det 72,6 prosent som jobbet i barnehage to år etter eksamen.

Yrkesstabilitet

Ca. halvparten av førskolelærerne jobber i barnehage. Frafallet henger nært sammen med alder. Av førskolelærere mellom 60 og 67 år jobbet 19 prosent i barnehage i 2005 mot 69 prosent blant de som ennå ikke

hadde fylt 30 år. Etter 2000, og særlig etter 2003, har det imidlertid vært en svak retur tilbake til barnehagene. Av alle som utdannet seg før 2000, var det i alle aldergrupper opp til 55 år en høyere eller like stor andel som jobbet i barnehage i 2005 sammenliknet med 2000.

Arbeidsmarkedet for førskolelærere

Den andre store arbeidsplassen for førskolelærere er grunnskolen. Der fant man i 2005 19,4 prosent av førskolelærerne. 21,1 prosent var sysselsatt i andre yrker, mens ni prosent ikke var yrkesaktive. Bare 399, én prosent av alle, er registrert som sysselsatt i henhold til koden for skolefritidsordninger. Dette synes lavt, men det er mulig at en del av de som har sin virksomhet i SFO er definert som ansatt i grunnskolen. Blant andre yrker er privat sektor lite representert. Det store flertallet førskolelærere som ikke jobber i barnehagen eller i grunnskolen, er sysselsatt i det man ofte kaller velferdsstatens kjerneyrker ved å yte helsetjenester, sosial- og omsorgstjenester og annen undervisning, eller i administrasjon av slik tjenesteyting.

Etterutdanning

Drøyt halvparten av førskolelærerne er registrert med en eller annen form for tilleggsutdanning. Dette er først og fremst videreutdanning på det samme utdanningsnivå som de allerede befinner seg. Bare 1,5 prosent har oppnådd utdanning på master- eller hovedfagsnivå. Den utdanningstype som dominerer er det som kalles uspesifisert videreutdanning for lærere og førskolelærere, mens spesialpedagogikk er den nest største enkeltutdanningen. Særlig de som utdannet seg som førskolelærere på 1970- og 1980-tallet har vært aktive med å skaffe seg tilleggsutdanning. Videreutdanning drar førskolelærerne ut av barnehagen. Blant førskolelærere som har påbegynt en tilleggsutdanning før høsten 1996, er det langt flere som jobber i grunnskolen enn i barnehagen. Tilleggsutdanning påbegynt etter 1996 har ikke hatt samme effekt med hensyn til å fjerne førskolelærerne fra barnehagen. Av disse er det klart flere som jobber i barnehage enn i grunnskolen, men også av

disse er det klart færre som jobber i barnehage enn blant de førskolelærerne som ikke har tatt noen tilleggsutdannelse.

Regionale forskjeller

Mangelen på styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskolelærerutdanning er størst i Oslo og Akershus. Vi står her overfor en grunnleggende mangel som neppe kan løses på kort sikt. Både i Oslo og Akershus har det mellom 2000 og 2005 vært en nettoovergang fra andre yrker til barnehager, men verken dette eller økt rekruttering av nyutdannede, vil på kort sikt løse problemet med tilstrekkelig antall førskolelærere i et stadig større antall barnehager i hovedstadsområdet.

1 Den stadige mangel på førskolelærere

I de to siste årene er det blitt opprettet flere nye barnehageplasser enn noen gang. Veien fram til full barnehagedekning blir stadig kortere, selv om også målet fortsatt flytter på seg. Aldri har så mange foreldre ønsket å gjøre bruk av barnehagetilbudet. Men samtidig blir det vi kan kalle førskolelærerdekningen, dårligere. I følge SSBs Kostra-tall økte antall dispensasjoner fra kravet om utdannet personale fra 1268 i 2005 til 1539 i 2006. Et kanskje enda bedre mål for førskolelærerdekning er forholdet mellom antall styrere og pedagogiske ledere med godkjent førskolelærerutdanning og det samlede antall styrere og pedagogiske ledere. I følge tall fra Kostra var det ved utgangen av 2005 ansatt 20 638 styrere og pedagogiske ledere i norske barnehager. 2240 av disse hadde ikke godkjent førskolelærerutdanning. Ett år senere var antallet i slike stillinger uten godkjent førskolelærerutdanning økt til 2934. Dette representerte en økning fra 10,9 til 13,2 prosent av alle styrere og pedagogiske ledere. I et betydelig antall av landets 6425 barnehager finner man altså ikke så mange pedagoger som reglene tilsier. Mangelen gjelder også vel og merke i forhold til krav som ikke kan sies å være spesielt strenge. I vårt naboland Sverige er pedagogandelen klart høyere. Et utredningsutvalg har da også nylig foreslått at førskolelærerandelen i norske barnehager bør økes fra en tredjepart til 50 prosent i løpet av en fem års periode (Barne- og familiedepartementet 2005).

Mangelen på utdannet personell har gjennom årtier satt sitt preg på den norske barnehagesektoren. Mangelen har også nærmest uten unntak vært forårsaket av et stort frafall fra yrket. Fram til godt ut på 1970-tallet var dette frafallet så stort at man måtte utdanne to førskolelærere for å få én yrkesaktiv førskolelærer (Pedersen og Pettersen 1981). Siden dette er en ny yrkesgruppe, har naturlig avgang grunnet høy alder aldri vært noe problem, selv ikke i dag. Frafallet må forstås i lys av hvilke alternativ personer med førskolelærerutdanning har valgt framfor å jobbe i barnehage. Disse valgene har endret seg. Førskolelærere har

blitt en betydelig mer stabil arbeidskraft, men fortsatt finner vi et betydelig frafall fra barnehagene. Et problem som stadig klarere avtegner seg, er spørsmålet om hvordan barnehagene skal beholde flest mulig av de førskolelærerne som tar videreutdanning.

1.1 1960- og 1970-tallet: Fra nyutdannet førskolelærer til hjemmeværende husmor

På 1950-tallet ble det i gjennomsnitt uteksaminert 70 førskolelærere per år. Siden det på dette tidspunkt var vanlig at kvinner forlot yrkeslivet når de giftet seg, ble frafallet nødvendigvis stort fra en nyuteksaminert yrkesgruppe som nesten utelukkende bestod av ugifte kvinner med gjennomsnittsalder på 23 år. Utskiftingen av førskolelærerne ble derfor høy. På midten av 1960-tallet var i gjennomsnitt én av tre førskolelærere nyansatt på det tidspunkt barnehageåret startet (Gulbrandsen 2005). Førskolelærerne var også svært unge, med lite yrkeserfaring. Halvparten var under 30 år. I 1971 hadde nær 40 prosent tatt sin eksamen i 1969 eller senere (Statistisk sentralbyrå 1967, 1973 og Gulbrandsen 2005b).

Fram til 1971 ble slike opplysninger registrert i barnehagenes årsmeldinger, og presentert i Statistisk sentralbyrås årlige statistikkutgivelser. På dette området ble årsmeldingsrapporteringen nå avløst av flere store, representative spørreundersøkelser av førskolelærere. Den første av disse, gjennomført i 1970, viste at 38 prosent av førskolelærere uteksaminert i årene 1953 til 1967 jobbet i barnehage, mens 47 prosent var husmødre. 11 prosent var klassifisert som å tilhøre andre pedagogyrker som lærer ved barnehagelærerskole, spesialpedagog, inspektør og pleierske. Bare fire prosent var aktive i et annet yrke enn de nevnte. Allerede blant dem som hadde utdannet seg bare tre til fem år tidligere, hadde 42 prosent forlatt yrkeslivet og blitt husmor. Undersøkelsen konkluderte med at hjemmene var den store avtaker av førskolelærere, og at husmorrollen nærmest var komplementær til førskolelæreryrket. Uansett eksamensår var det mellom 70 og 77 prosent som hadde fått jobb som førskolelærer i eksamensåret, og dette nivået holdt seg i det

påfølgende året. Deretter startet en flukt fra yrket, primært til en husmortilværelse, som pågikk i de ti første åra etter avlagt eksamen. Yrkesdeltakelsen stabiliserte seg deretter på dette nivået (Holt 1972).

Med så stort frafall ble det få erfarne førskolelærere. Det store frafallet gjorde for eksempel veien til en styrerstilling kort. En ny undersøkelse, gjennomført et par år senere, viste at 23 prosent av styrerne hadde avlagt eksamen for fire år siden eller mindre, 46 prosent hadde tatt eksamen for inntil 10 år siden og bare 15 prosent hadde fullført utdanningen for mer enn 20 år siden (Nafstad 1976: 86). Ti prosent av styrerne og bare to prosent av førskolelærerne var sikre på at de ville arbeide i barnehage fram til pensjonsalder (Ibid: 95). Da hadde vel og merke allerede halvparten av de som var utdannet som førskolelærere, forlatt barnehagene.

Den neste undersøkelsen fant sted på slutten av 1970-tallet (Pedersen og Pettersen 1981 og 1983). Per 1978 var det i følge Pedersen og Pettersen blitt utdannet 7168 førskolelærere. 53 prosent av disse var yrkesaktive som førskolelærere. Førskolelærere skilte seg i så måte klart fra kvinnelige grunnskolelærere. Av kvinnelige grunnskolelærere utdannet i 1965 var 74 prosent yrkesaktive åtte og et halvt år etter eksamen, mens tilsvarende tall for førskolelærere var 45 prosent (Pedersen og Pettersen 1981: 4). Fortsatt var førskolelærerne like unge og uerfarne som tidligere. I 1978 var 69 prosent av førskolelærerne 30 år eller yngre, mens halvparten hadde vært i yrket i to år eller mindre. Dette skyldtes ikke bare frafall, men også sterk vekst av sektoren. Fra 1970 til 1980 økte andelen barn med barnehageplass fra 2,8 til 20,9 prosent (Ellingsæter og Gulbrandsen 2003: 35). Mens det i 1972 ble utdannet 161 nye førskolelærere, økte antallet til 1080 i 1978 (Knudsen 1992: 207, se også tabell A1 i appendiks).

Småbarnsmødres yrkesaktivitet økte på 1970-tallet, først og fremst gjennom deltidsarbeid. Selv om barnehageutbyggingen kom i etterkant av denne veksten, og det er riktigere å si at veksten presset fram barnehageutbygging enn at barnehageutbyggingen var den direkte foranledning til økt kvinnelig yrkesdeltakelse (Leira 1992, Ellingsæter og Gulbrandsen 2005), er barnehageutbyggingens betydning som

tilretteleggende og konsoliderende faktor uomtvistet. I etterkant kan man konstatere at majoriteten av førskolelærere ikke utgjorde noen avantgarde i prosessen mot økt kvinnelig yrkesdeltakelse. Så sent som på slutten 1970-tallet var det tradisjonelle valg av husmorrollen mer utbredt blant førskolelærerne som fikk barn enn tilfellet var blant småbarnsmødre ellers.

1.2 1980-tallet: Mer deltidsarbeid blant førskolelærere

Fra midten av 1980-tallet ble også førskolelærere tatt med i de årvisse undersøkelsene som NAVFs utredningsinstitutt gjennomførte blant nyuteksaminerte kandidater. Man registrerte i disse undersøkelsene yrkesaktivitet et halvt år etter eksamen. Den første undersøkelsen, fra 1985, viste at etter et halvt år var 78 prosent av førskolelærerne i arbeid, åtte prosent utdannet seg videre, mens 13 prosent ikke var yrkesaktive. 67 prosent av de yrkesaktive førskolelærerne jobbet heltid (NAVFs utredningsinstitutt 1987). Av 1987-kullet var 72 prosent yrkesaktive et halvt år etter eksamen. Drøyt 10 prosent utdannet seg videre (NAVFs utredningsinstitutt 1989).

Hver av kandidatundersøkelsene beskrev et enkeltstående studentkull. På slutten av 1980-tallet gjennomførte NAVFs utredningsinstitutt en ny type undersøkelse av longitudinell karakter, men fortsatt begrenset til bare ett studentkull. Kullet var de som tok førskolelærereksamen i 1978, og deres yrkesløp ble fulgt fram til 1988 (se for eksempel Enoksen og Støren 1990, Hoel 1995 og 1997). I starten jobbet 77 prosent av de kvinnelige førskolelærerne i barnehage (Hoel og Torgersen 1991: 9). Etter 10 år var kullets yrkesaktivitet fortsatt så høy som 65 prosent. På 1980-tallet forble yngre førskolelærere yrkesaktive i langt større grad enn på 1960- og 1970-tallet. Etter drøyt 10 år var det kun 10 prosent som var hjemmearbeidene (Enoksen og Støren 1990: 21). De reduserte riktignok fortsatt sin yrkesaktivitet, ikke lenger ved å bli yrkespassive husmødre, men ved å fortsette i yrkeslivet på deltid. I 1978-kullet hadde i starten 85 prosent av de yrkesaktive kvinnelige

førskolelærerne heltidsarbeid. Deltidsandelen for dette årskullet av førskolelærere, uansatt kjønn, steg helt jevnt fra drøyt 16 i 1979 til 40 i 1988 (Ibid: 29). Etter ti år hadde halvparten av førskolelærerne i 1978-kullet tatt videreutdanning (Ibid: 118). Andelen som jobbet som førskolelærer gikk ned fra 88 til 72 prosent, mens andelen som jobbet i et annet pedagogisk yrke økte i løpet av de drøyt ti åra fra seks til 17 prosent (Ibid: 65).

Småbarnsmødre økte sin yrkesdeltakelse på 1980-tallet, men hele denne veksten skjedde gjennom heltidsarbeid. Mens deltidsandelen var uendret, ble andelen av småbarnsmødre som jobbet heltid fordoblet (Gulbrandsen 1996: 408). Igjen kan vi altså konstatere at veksten i yrkesdeltakelsen blant førskolelærere lå på etterskudd sammenliknet med småbarnsmødre flest.

1.3 Etter 1990: Økt yrkesdeltakelse og jobbstabilitet blant førskolelærere

Førskolelærere ble tatt med i to av de senere kandidatundersøkelsene, i 1991 og i 1999. I 1991-kullet var yrkesfrekvensen et halvt år etter eksamen 93 prosent, mens prosentandelen som videreutdannet seg var redusert til sju, hvorav 4,5 prosent kombinerte studier med inntektsgivende arbeid. (NAVFs Utredningsinstitutt 1993). I 1999-kullet var 90 prosent sysselsatt et halvt år etter eksamen. Blant nye førskolelærere ble andelen som jobbet i barnehage redusert fra 93 prosent i 1991 til 72 prosent i 1999, mens andelen som jobbet i skolen økte fra to til 13 prosent. Reform97 hadde da i mellomtida åpnet for førskolelærere i klassetrinnene 2 til 4 i skolen. Bare sju prosent av de nyutdannede oppga i 1999 at de jobbet utenfor barnehage eller skole. Andelen under videreutdanning hadde økt til hele 25 prosent. Fortsatt var kombinasjonen av inntektsgivende arbeid og videreutdanning det vanligste blant disse; totalt 18 prosent rapporterte denne kombinasjonen (Arnesen 2002: 41). Heltidsandelen hadde gått ned fra 86 til 65 prosent, men mye av denne nedgangen kunne tilskrives økningen i andelen som kombinerte arbeid med videreutdanning. I 1999 ble det også

gjennomført en longitudinell undersøkelse av kandidater fra 1994/95 (Ibid). Selv såpass langt tid etter eksamen var førskolelærernes yrkesaktivitet 96 prosent. Dessuten hadde 88 prosent full stilling.

Disse undersøkelsene gir oss først og fremst kunnskap om førskolelærere ved starten av deres yrkeskarriere. Tidlig frafall fra yrket er ikke lenger noe problem. Også førskolelærere er tilsynelatende blitt stabil arbeidskraft, ikke bare i yrket som sådan, men også i den enkelte barnehage. Data for barnehageåret 2002–2003 viser for eksempel at i 52 prosent av barnehagene hadde ingen av de ansatte sluttet i løpet av året, og i 29 prosent av barnehagene var det kun én ansatt som hadde sluttet (Gulbrandsen og Sundnes 2004: 33). I den undersøkelsen som disse tallene er hentet fra, er det ikke trukket noe skille mellom førskolelærere og andre ansatte. Retvedt m.fl. (1999) har vist at assistenter er en mer stabil arbeidskraft enn pedagogiske ledere. Men i alle fall én undergruppe av førskolelærere, nemlig barnehagestyrene, viser stor stabilitet i samme jobb. Ved årsskiftet 2003–2004 hadde 55 prosent av styrerne vært ansatt i samme barnehage i mer enn fire år, samtidig som ytterligere 17 prosent hadde vært ansatt i tre til fire år (Gulbrandsen og Sundnes 2004: 32).

I prosessen fra et stort og tidlig frafall og fram til dagens langt mer stabile situasjon, har det vært et stort frafall underveis. Hvor befinner alle med førskolelærerutdanning seg med hensyn til arbeid i barnehager, sysselsetting i andre yrker og næringer og yrkespassivitet? Mens de tidligere undersøkelser stort sett har gitt oss enten tverrsnittbilder fra ulike tidspunkt tidlig i yrkeskarrieren eller dynamiske beskrivelser av forløp hos noen få utvalgte utdanningskohorter, vil data fra SSBs ulike dataregistre kunne gi oss dynamiske data om forløp for absolutt alle, ikke bare yrkesforløp, men også ulike utdanningsforløp etter avsluttet førskolelærerutdanning. Kanskje er videreutdanning en av dagens store utfordringer for barnehagesektoren. Kandidatundersøkelsen fra 1999 viste en sterk økning av andelen av nye kandidater som utdannet seg videre. Arnesen (2002) påpeker at få av disse videreutdannet seg innenfor områder med liten relevans for førskolelæreryrket. Hun konkluderer med at nyutdannede førskolelærere ikke flykter fra sine yrker, verken

ved overgang til andre yrker eller ved videreutdanning ut av yrket. Hennes konklusjon gjelder nyutdannede, men ikke nødvendigvis for hele bestanden av førskolelærere. En landsdekkende undersøkelse blant barnehagestyrere våren 2006 viste et sterkt innslag av den oppfatningen at videreutdanning økte faren for at ansatte sluttet å jobbe i barnehagen (Moser m.fl. 2006). Nettopp betydningen av videreutdanning er et av de tema vi skal behandle i denne rapporten.

1.4 Rapportens disposisjon

I kapittel 2 følger en redegjørelse for det datamateriale som er brukt i rapporten. Selv om hovedvekten blir lagt på å beskrive utviklingen fra 2000 til 2005, vil vi likevel også benytte datamaterialet til å beskrive utviklingstrekk over et lengre tidsrom. Det gjør vi særlig i kapittel 3 som vi har gitt overskriften «Om bestanden av norske førskolelærere». Data om førskolelærernes fødselsår gir oss alderfordelingen for dagens bestand av førskolelærere, både for de som er yrkesaktive i barnehager og for resten av de som har slik utdanning. Ved å kombinere fødselsår og eksamensår kan vi dessuten vise alderfordelingene for nyutdannede førskolelærere på ulike tidspunkt fra 1971 og framover. Det siste tema vi vil belyse i dette kapitlet er førskolelærernes sosiale bakgrunn. Med unntak av de tidligste utdanningskull, er alle førskolelærere oppvokst i Norge blitt tilkoblet utdanningsopplysninger om sine fedre og mødre på det tidspunkt den senere førskolelæreren selv var 16 år. Både dette og de følgende kapitler, tjener som dokumentasjon av de tema som oppdragsgiver ønsker belyst. I kapittel 4 behandler vi overgangen mellom utdanning og yrke, nærmere bestemt yrkesaktivitet i og utenfor barnehagen i de første årene etter avlagt eksamen. I kapittel 5 undersøker vi hvor mange fra ulike utdanningskull og ulike aldersgrupper som fortsatt er yrkesaktive i barnehagen, mens vi i kapittel 6 undersøker andre fristelser, nærmere bestemt hvor mange og hvilke førskolelærere som er yrkesaktive i andre yrker, og hva slags yrker og næringer dette dreier seg om. I kapittel 7 ser vi nærmere på etterutdanning; på hva slags etterutdanning førskolelærere har skaffet seg og hva etterutdanning betyr for

videre yrkesløp. Førskolelærermangelen er geografisk betinget med særlig stor mangel i Oslo og Akershus. Dette tema behandles i kapittel 8. Rapporten avrundes med en oppsummering som gir en samlet vurdering av funnene.

2 Data

Ved at SSB nå stiller registerdata til rådighet for forskning (http://ssb.no/mikrodata/), åpnes det helt nye muligheter til å studere yrkesforløp for ulike yrkesgrupper og profesjoner. Ved å koble data fra ulike registre, kan man få belyst ulike sider ved de befolkningsgrupper man vil studere, ikke minst gjelder dette ulike typer forløp siden det finnes konsistente data om de samme enheter til ulike tidspunkt. En stor styrke ved registerdata er at det ikke forekommer frafall utover det vi kan kalle naturlig frafall som utflytting og død. En svakhet kan være at man er begrenset til de opplysninger som er registrert. Disse er også nesten alltid registrert ut fra administrative hensyn, og ikke med tanke på forskning.

Gjennom SSBs dataregistre vil det være mulig å registrere alle som har fullført utdanning som førskolelærer fra og med 1971, med eksakt avslutningsdato. Også de som i 1970 var registrert med slik utdanning fullført før 1971, vil kunne la seg identifisere, men ikke med eksakt avslutningsår for utdanningen. Dette vil langt på vei være identisk med hele universet av dem som har tatt en slik utdanning. I forhold til universet av alle utdannede førskolelærere, er de eneste som ikke kommer med de med fullført førskolelærerutdanning før 1970 og som også hadde fullført en annen høyere utdanning før dette tidspunkt. Selv om det var et meget stort frafall fra yrkesaktivitet blant førskolelærere før 1970, var dette primært en overgang til yrkespassivitet i forbindelse med ekteskap og barnefødsler (Gulbrandsen 2005). Disse vil derfor fortsatt være å finne blant de som er representert med slik utdanning i 1970.

Det er usikkert hvor mange med førskolelærerutdanning som ikke lar seg spore opp gjennom registerdata. Pedersen og Pettersen (1981) oppgir at det per 1978 var utdannet 7168 førskolelærere. Sammenholdet vi dette tallet med summen av nye førskolelærere fram til og med 1978 i tabell A1 i appendikset, får vi en manko på ca. 1650 førskolelærere. En annen kilde er en stortingsmelding fra tidlig på 1960-tallet

(St.meld. nr. 89 (1961–62)) hvor det ble antatt at det var utdannet 900 førskolelærere fram til 1960. Holt (1972) opplyser at det ble utdannet drøyt 1500 førskolelærere i tidsrommet 1953 til 1967. Dette gir i gjennomsnitt drøyt 100 per år. Kombinerer vi disse to kildene, får vi en bestand på ca. 1900 førskolelærere per 1970. I forhold til SSB's register gir dette en manko på 340 førskolelærer. Vi kan ikke her avgjøre hvilke kilde som gir mest korrekte data, men dersom frafallet kun skyldes annen og høyere utdanning, har vi mest tiltro til anslaget basert på stortingsmeldingen og Holts undersøkelse. Uansett hvilke frafallstall som er korrekt, er dette først og fremst et problem for historiske studier, ikke for studier av dagens førskolelærere i yrkesaktiv alder.

For alle som på denne måten er registrert som førskolelærere, vil deres eventuelle tilleggsutdanning etter 1970 kunne registreres med de endringer som har skjedd etter dette tidspunkt, med nye avslutningsdatoer og nye typer høyest fullførte utdanning. Vi har valgt å få all tilleggsutdanning fram til oktober 1996 samlet og klassifisert etter høyest oppnådde utdanningskode per dette tidspunkt. De førskolelærerutdannede er deretter fulgt gjennom utvidede forløpsdata for den siste tiårs perioden. All senere utdanning er registrert etter systemet i norsk standard for utdanningsklassifisering (Statistisk sentralbyrå 2000). Data om utdanning er hentet fra Nasjonal utdanningsbase. Utdanningsvariablene er hentet fra forløpsfilene i denne basen. I tillegg er det hentet data fra utvalget av såkalte faste variabler på personnivå. Her kan nevnes foreldres utdanningsnivå da personen var 16 år, kjønn, fødselsår, fødeland, innvandringskategori, landbakgrunn og bostedskommune ved fylte 16 år.

Fra inntektsregister for personer og familier er det hentet samlet inntekt for årene 2000 til 2005. Inntekt for eventuell ektefelle er også lagt inn for de samme årene.

Fra registerbasert sysselsettingsfil er det hentet data om sysselsetting i referanseuken for hvert år fra 2000 og fram til 2005. Ut fra næringskode kan vi identifisere viktigste arbeidsforhold i referanseuken, og på denne måten få vite om førskolelærerne jobber i barnehage. Næringskoden er en femsifret variabel. For mer informasjon om denne viser vi til: http://www3.ssb.no/stabas/ItemsFrames.asp?ID=3152101&Language=

nb&VersionLevel=*ClassVersion.* For samtlige får vi dessuten opplysninger om de er sysselsatt (lønnstaker eller selvstendig), eller ikke sysselsatt. Fra inntektsregistrert har vi også hentet data om forventet arbeidstid, og arbeidskommune. Det siste for hvert år i perioden 2000–2005.

3 Om bestanden av norske førskolelærere

3.1 Fortsatt en ung profesjon?

Førskolelærer er både en betegnelse på en utdanning og i dagligtalen også på et yrke. I SSBs utdanningsregistre vil alle som har fullført eksamen som førskolelærer være registrert med en bestemt sekssifret kode som angir den eksakte utdanning som er fullført. Fram til 1983 var utdanningen toårig. Deretter ble utdanningen treårig og fra 2003 brukes i stor grad betegnelsen bachelor. I 2005 hadde 89 prosent av de nyutdannede koden 621105, bachelor. Tilsvarende utdanninger fra førskolelærerutdanningen ved Steinerskolen kommer i tilegg. Det siste er et relativt nytt fenomen som per 2005 til sammen kun omfatter 33 førskolelærere.

Tabell 3.1 Utdanningsklassifisering for førskolelærere. Alle som har tatt slik utdanning og alle som var i live og bosatt i Norge ved utgangen av 2005.

	Alle	**Alle i live og bosatt i Norge**
621101 Førskolelærer toårig	22,5 %	21,5 %
621102 Førskolelærer treårig	70,1 %	71,0 %
621104 Førskolelærerutdanning ved Steinerskolen treårig	(17)	(17)
621105 Førskolelærerutdanning Bachelorgrad	7,3 %	7,5 %
621106 Førskolelærerutdanning ved Steinerskolen Bachelorgrad	(16)	(16)
Antall	(38614)	(37675)

Tabell 3.2 viser diverse alderfordelinger ut fra alder ved utgangen av 2005. Fordelingene er framstilt både prosentvis og i absolutte tall. Underteksten til tabellen viser hva de sju ulike fordelingene representerer. Vi starter med alderfordelingen for alle som er registrert med førskolelærerutdanning (fordelingen I). Fordelingen viser til fulle at førskolelærerne utgjør en ny og ung profesjon. Dersom alle som hadde

slik utdanning fortsatt hadde vært i live eller vært bosatt i Norge, ville 98,6 prosent fortsatt ha vært i yrkesaktiv alder per utgangen av 2005.

Fordeling II er basert på alle førskolelærere som i 2005 fortsatt var i live og bosatt i Norge. Frafall på grunn av dødsfall eller utvandring utgjør 939. Av de som bor i Norge og som fortsatt var i live ved utgangen av 2005, var 98,3 prosent fortsatt i yrkesaktiv alder. Frafallet i yngre aldersgrupper var vel så stort som i de eldste. På grunn av død eller utflytting var det et frafall i aldersgruppen 30–39 på 136 personer mot 76 i aldersgruppen 60–67. Av den totale bestand av førskolelærere finner vi 887 i aldersgruppen 60–67 år.

Tabell 3.2 Ulike aldersfordelinger for norske førskolelærere. Alder i år ved utgangen av 2005.

	<30	**30–39**	**40–49**	**50–59**	**60–67**	**68–79**	**>79**	**Antall**
I	15,2	36,3	26,4	17,2	2,5	1,5	0,9	38614
	5863	14015	10215	6614	963	607	337	
II	15,5	36,8	26,7	17,0	2,4	1,3	0,4	37675
	5814	13879	10049	6386	887	503	157	
III	15,7	37,5	27,2	17,3	2,4	-	-	37015
IV	21,4	44,4	23,2	10,0	0,9	0,0	-	18671
	4005	8287	4341	1867	166	5	-	
V	5,1	29,9	37,9	25,0	2,0	0,1	-	7187
	367	2149	2726	1797	141	7	-	
VI	12,5	28,8	29,0	26,8	2,9			7825
	983	1210	2270	2099	226			
VII	13,7	35,8	21,3	18,6	10,6			3341
	458	1195	712	622	354			

I: Alle registrert med utdanning som førskolelærer
II: Alle registrert med utdanning som førskolelærer og som er i live og bosatt i Norge i 2005
III: Alle registrert med utdanning som førskolelærer, i live, bosatt i Norge 2005 og i yrkesaktiv alder (67 år eller yngre ved utgangen av 2005).
IV: Undergruppe av II som jobbet i barnehage høsten 2005.
V: Undergruppe av II som jobbet i grunnskole høsten 2005
VI: Undergruppe av III som var yrkesaktiv i 2005, men ikke i barnehage eller grunnskole
VII: Undergruppe av III som ikke var yrkesaktive i 2005

Fordeling III viser den relative aldersfordelingen for alle førskolelærere under 68 år (ved utgangen av 2005). Siden de absolutte tallene er de

samme som i fordeling II, har vi utelatt disse fra tabellen. Sammenliknet med fordeling IV, som viser aldersfordelingen for førskolelærere som jobber i barnehage, ser vi at førskolelærere i barnehager er klart yngre enn førskolelærere som ikke jobber i barnehage. Vi skal ellers merke oss at bare 166 førskolelærere mellom 60 og 67 år jobber i barnehage. Dette er bare 13,5 prosent av antall førskolelærere som ble uteksaminert i 2005, som forøvrig ser ut til å bli det året i dette tiåret da det utdannes færrest nye førskolelærere. Frafall på grunn av oppnådd aldersgrense må dermed i de nærmeste fem årene kunne sies å være et ikke eksisterende problem for den norske barnehagesektoren. Fortsatt er førskolelærere som jobber i barnehage relativt unge. Nesten to av tre, 65,8 prosent, var under 40 år. Bare 10,9 prosent var over 50 år. For å oppfylle målet om full dekning av førskolelærere, vil det være viktig å holde flest mulig av de relativt unge førskolelærerne i barnehagen i årene fremover.

Utenom barnehagen er grunnskolen den overlegent største arbeidsplass for de som har førskolelærerutdanning. 19,4 prosent av førskolelærerne jobber i grunnskolen. Alderfordelingen for disse er vist i fordeling V i tabell 3.2. De med førskolelærerutdanning som jobber i grunnskolen er betydelig eldre enn de som jobber i barnehage. Det kan synes som om overgang til skolen har vært en karrieremulighet for førskolelærere. Dette gjelder særlig førskolelærere mellom 40 og 59 år. Som vist i tabellen er det i denne aldersgruppen nesten like mange førskolelærere som jobber i skolen som i barnehagen. På kort sikt ville en overgang eller tilbakekomst av noen av de drøyt 7000 som jobber i grunnskolen, langt på vei løse bemanningsproblemene i barnehagene.

Av førskolelærere som verken jobber i barnehager eller i grunnskolen, men i andre yrker og næringer, er det flere over 50 år enn både i barnehager og i grunnskole. Dersom de yngste ikke jobber i barnehage, er det klart flere som velger andre yrker enn grunnskolen. I aldersgruppen 30–49 er det derimot færre i andre yrker enn i skolen. Den største forskjellen finner vi blant førskolelærere i 30-åra.

Fordeling VII viser de som ikke var yrkesaktive i 2005. I forhold til samtlige førskolelærere (fordeling III) er de mellom 40 og 49 underrepresentert, og de over 60 overrepresentert. Det er sannsynligvis tre

forhold som kan forklare disse forskjellene. For det første er det nok en del blant de eldste som har trukket seg ut av arbeidslivet gjennom uføre- eller tidligpensjonering. For det andre er det sikkert noen som til enhver tid er ute av arbeidslivet på grunn av barnefødsler, og at slikt fravær er lite utbredt blant de som er mellom 40 og 49. For det tredje er nok også noen ute av arbeidslivet på grunn av videreutdanning. Som vi ser er det flere førskolelærere under 40 som ikke er yrkesaktive enn det antall dispensasjoner som ble gitt siste år. Her er det utvilsomt en arbeidskraftreserve, og som vi senere skal vise er dette langt fra en gruppe som for alltid er tapt for arbeidsdeltakelse.

Som nevnt i kapittel 1.1 var halvparten av førskolelærerne som jobbet i barnehage ved starten av 1970-tallet, under 30 år. Den sterke ekspansjonen av barnehagene og førskolelærerutdanningen på 1970-tallet, og et fortsatt stort frafall, førte til enda yngre førskolelærere på slutten av 1970-tallet. I følge Pedersens og Pettersens undersøkelse fra slutten av 1970-tallet, var 69 prosent av førskolelærerne under 30 år. På grunnlag av registerdata fra 1980 har Ellen Brandt (1986: 26) tidligere vist aldersfordelingen for alle som på dette tidspunkt var registrert med førskolelærer som høyeste fullførte utdanning og som var under 70 år. Fordelingen er gjengitt i tabell 3.3. Det beste sammenlikningsgrunnlaget for denne fordelingen er fordeling III fra tabell 3.2. Fra en situasjon der 63,3 prosent var under 30 år og hele 87,2 prosent var under 40 år, har vi 25 år senere fått en situasjon der 15,7 prosent er under 30 år og 53,2 prosent er under 40. Fortsatt er det en meget liten andel som er i 60-åra. Førskolelærerprofesjonen har endret seg fra å være ung til å bli middelaldrende. Sammenlikner vi tallene til Brandt med tallene til Pedersen og Pettersen, var også den gang førskolelærere som jobbet yngre enn andre førskolelærere (69 mot 63,3 prosent var under 30 år). Forskjellen i prosentpoeng er omtrent den samme i dag. Men andelen som førskolelærere under 30 år utgjør av alle førskolelærere i barnehagen, er i løpet av drøyt 25 år blitt redusert fra 69 til 21,4 prosent.

Tabell 3.3. Aldersfordeling for alle med førskolelærer som høyeste registrerte utdanning i 1980. Registerdata fra SSB. Sitert etter Brandt (1986).

	<30	30–39	40–49	50–59	60–69	> 69	Antall:
1980	63,3 %	23,9 %	6,3 %	5,0 %	1,4 %	-	(7145)

Som tidligere nevnt, har SSB ikke eksakt eksamensår for de som har fullført utdanning før 1970. Sammen med de som tok eksamen i 1970 dreier dette seg imidlertid bare om fire prosent av alle som har fullført slik utdanning. For hvert tiår senere har det imidlertid blitt utdannet stadig flere førskolelærere. Dette gjelder også tida etter årtusenskiftet, men tallene har i de siste par årene pekt nedover etter å ha vært svært høye både i 2000 og 2001. Som man vil se av tabell A1 i appendikset, har antallet senere vært for nedadgående, og er i 2005 nesten nede på samme nivå som i første halvdel av 1990-åra. Heller ikke i 2006 ble det noen nevneverdig økning. I følge NSDs database for statistikk om høyere utdanning var det dette året 1272 som fullførte utdanning som førskolelærer. I følge den samme databasen er det imidlertid en svak vekst av antall nye studenter som velger denne utdanningen (tabell 3.5).

Tabell 3.4 Uteksaminerte førskolelærere fordelt etter eksamensår

Før 1971	1971–1979	1980–1989	1990–1999	2000–2005	Alle
4,0 %	13,5 %	20,1 %	36,8 %	25,5 %	(38614)

Tabell 3.5 Antall nye studenter som har valgt førskolelærerutdanning 2003–2006. Kilde: NSD's database for statistikk om høyere utdanning

2003	2004	2005	2006
1698	1728	1852	2045

3.2 Endret sosial rekruttering til førskolelæreryrket

Før man fikk egen norsk utdanning av barnehagelærerinner i 1935, måtte de som ville utdanne seg til dette yrket reise utenlands (Knudsen 1992: 179). At de var i stand til selv å bekoste et utenlandsopphold av ett eller to års varighet, og også behersket et utenlands språk, tilsier at de kom fra de øvre sjikt i samfunnet (Greve 1993:30). I følge Hoel (1997: 41) var de første førskolelærerne, i likhet med kvinnelige lærere, rekrut-

tert fra middelklassen. Det har deretter gradvis skjedd en bevegelse mot økt rekruttering fra lavere sosiale lag. I 1979-kullet hadde 27 prosent av de nye førskolelærerne fedre med universitets- eller høgskoleutdanning. Andelen var den samme blant lærere, litt lavere blant ingeniører og sykepleiere og betydelig lavere blant D/H økonomer med 10 prosent (beregnet ut fra tall i Hoel 1997: 47). I 1975 hadde 29,3 prosent av alle studenter ved universitet og høgskoler en far med utdanning på universitets- eller høgskolenivå (Aamodt 1982: 108). Tilsvarende andel blant høgskolestudentene var 21 prosent. Sett i forhold til universitetsstudenter, var barn av høyt utdannede fedre litt underrepresentert blant førskolelærerstudentene, sett i forhold til at de øvrige høgskolestudentene var de litt overrepresentert. På grunnlag av data fra NAVFs Utredningsinstitutts kandidatundersøkelser, har Grue og Hovland (1991) beregnet at andelen førskolelærerstudenter med far med høy utdanning sank fra 25 prosent i 1978 til 22 i 1986. De sammenlikner førskolelærerne med allmennlærere og ingeniører hvor andelen med fedre med universitets- eller høgskoleutdanning økte fra henholdsvis 26 til 30, og fra 23 til 29 prosent i samme tidsrom. Forfatterne anslår at andelen fedre med høy utdanning i disse årene økte fra 21 til 24 prosent.

På 1980-tallet kunne man altså skimte en viss nedgang i søkningen til førskolelærerutdanningen blant jenter fra høyere sosiale lag. Tall fra stud-mag-undersøkelsene fra årene 1998, 1999 og 2000 viste klart at denne utviklingen hadde fortsatt. Av i alt 33 ulike studieretninger, var det blant førskolelærerstudentene man fant den laveste andel med far med høy utdanning (26 prosent), fulgt av barnevernspedagoger (32 prosent) og sykepleiere (35 prosent). Til sammenlikning fant man de høyeste andelene blant sivilarkitekter (79 prosent) og medisinstudenter (76 prosent). Blant alle studenter var andelen 46 prosent (Wiers-Jensens og Aamodt 2002: 31). Gulbrandsen (2005b) konkluderte med at i løpet av drøyt 20 år hadde den sosiale sammensetning av førskolelærerstudentene endret seg fra å ha vært ganske lik den samlede studentpopulasjon til å bli klart underrepresentert blant unge med høyt utdannede foreldre.

Ved hjelp av registerdata lar denne utviklingen seg nå ytterligere bekrefte. I tabell 3.6 har vi i øverste rad presentert andelen av førskole-

lærere i ulike aldersgrupper som har fedre med utdanning minst på høgskolenivå (nivå 6). Som vi ser, er andelen med fedre med høy utdanning relativt stabil. Blant de som er født før 1946 hadde 26 prosent fedre med høy utdanning, men her er mangelen på data så stor (bare 196 observasjoner) at vi har valgt ikke å ta tallet med i tabellen. I perioden fra 1960-tallet har det skjedd en sterk vekst i befolkningens utdanningsnivå som altså ikke avspeiler seg i førskolelærernes sosiale bakgrunn. Ved hjelp av data fra levekårsundersøkelsen i 2004 har vi konstruert en såkalt «foreldregenerasjon», som i gjennomsnitt er 25 år eldre enn våre førskolelærere. Med unntak av den eldste generasjonen som er født mellom 1920 og 1930, finner vi at en klart økende andel har høy utdanning. Den litt høyere andelen med høy utdanning i eldste foreldregenerasjon er sannsynligvis delvis en seleksjonseffekt som følger av at levealder og helsetilstand er positivt korrelert med sosial bakgrunn. Høy utdanning øker sannsynligheten for å være i live, samtidig som bedre helse blant de med høy utdanning øker sannsynligheten for å delta i slike undersøkelser som levekårsundersøkelsen blant de som fortsatt lever. Men prosessen fram mot en førskolelærergruppe som er stadig mer dominert av barn fra familier der foreldrene er uten høy utdanning, bekreftes til fulle av tabell 3.6.

Tabell 3.6 Andel førskolelærere med far med høyere utdanning* etter førskolelærernes fødselsår, og andel i hele befolkningen med høyere utdanning etter fødselsår (i gjennomsnitt er respondentene i nederste fordeling 25 år eldre enn førskolelærerne)

Førskolelærere	**1946–55**	**1956–65**	**1966–75**	**1976–84**
	20 %	20 %	18 %	19 %
Alle i 2004	**1920–30**	**1931–40**	**1941–50**	**1951–59**
	20 %	17 %	24 %	35 %

*høyere utdanning er universitet/høyskole nivå 1 eller høyere (første siffer 6–8 i norsk standard for utdanningsgruppering)

Vi finner den samme tendens dersom vi ser på sammenhengen mellom eksamensår og sosial bakgrunn. Blant de som tok eksamen i 1970 eller tidligere, er det 27 prosent som har eller hadde far med høy utdanning, men siden det her bare er opplysning om fars utdanning for 13,5

prosent av førskolelærerne, har vi valgt å utelate disse fra tabell 3.7. Blant de øvrige ser vi en svak tendens til at andelen med fedre med høy utdanning har vært for nedadgående.

Tabell 3.7 Andel førskolelærere med far med høy utdanning etter eksamensår

1971–1979	1980–1989	1990–1999	2000–2005
22	21	17	17

3.3 De nye førskolelærerne blir stadig eldre

For de som har tatt eksamen etter 1970 kan vi beregne omtrentlig alder ved utdanningsslutt ved å subtrahere eksamensår fra fødselsår. Som vi ser av tabell 3.8 har det skjedd en betydelig endring av aldersprofilen til nye førskolelærere. På 1970-tallet var det nesten utelukkende unge jenter som ble førskolelærere. Over 70 prosent av de nye førskolelærerne var under 25 år, over halvparten var 23 år eller yngre. I dette tiåret var det bare drøyt seks prosent som hadde fylt 30 år da de tok eksamen. I det nye årtusen er over 27 prosent av de nye førskolelærerne 30 år eller eldre når de tar eksamen. Endringen mot at de nye førskolelærerne er blitt eldre, viste seg forøvrig allerede på 1990-tallet. Forskjellen mellom de som fullførte utdanningen på 1980-tallet og de som fullførte på 1990-tallet, er klart større enn forskjellen mellom de som fullførte utdanningen på 1990-tallet og etter årtusenskiftet.

Tabell 3.8 Fordeling av nye førskolelæreres alder ved avsluttet utdanning etter eksamensår. Prosent.

	1971–1979	1980–1989	1990–1999	2000–2005
Under 25 år	71,4	50,9	37,8	37,4
25–29 år	22,2	38,4	39,2	35,2
30–34 år	3,3	6,1	9,3	11,6
35–39 år	1,1	2,5	6,4	6,9
40 år eller mer	1,9	2,1	7,1	8,9
Antall:	(5213)	(7762)	(14227)	(9855)

I tabell 3.9 og tabell 3.10 prøver vi å si noe om førskolelærernes yrkesstabilitet som barnehageansatte. Tabell 3.9 viser sammenhengen mellom eksamensår, alder i eksamensåret og ansettelse i barnehagen i 2000. For å kunne følge samme gruppe over tid, er tabellene kun basert på de som fortsatt var i yrkesaktiv alder (under 68 år) i 2005. Hovedtendensen i tabeller er at jo eldre man var da man tok eksamen, jo færre er det som jobber i barnehage. Det er to avvik fra denne tendensen. Det gjelder de som utdannet seg som godt voksne på 1970-tallet. Dette er en atypisk gruppe i forhold til den tids nye førskolelærere, og gruppen er da også av helt ubetydelig størrelse. Det andre avviket er de som har utdannet seg fra 2000 og senere. Her er tendensen motsatt av hva vi ellers finner. De fleste vil her ennå ikke ha tatt eksamen i 2000, men likevel jobber nesten en tredjedel av de senere førskolelærerne som tok eksamen etter at de fylte 25 år, allerede i barnehagen. Denne tilveksten av mer voksne kvinner, hvorav et betydelig innslag nok tidligere har jobbet som barnehageassistenter, er en interessant personal- og rekrutteringsmessig endring som fortjener nærmere oppmerksomhet.

Tabell 3.9 Andel som jobbet i barnehage i 2000 etter eksamensår og alder i eksamensår (bare de som er under 68 år i 2005 og bosatt i Norge er med i tabellen)

	Under 25 år	**25–29 år**	**30–34 år**	**35 år el. mer**
1971–1979	28,3	24.0	11,5	24,5
	(3617)	(1114)	(165)	(53)
1980–1989	41,2	35,4	27,0	26,9
	(3868)	(2909)	(448)	(297)
1990–1999	58,1	55,8	49,9	47,0
	(5326)	(5537)	(1310)	(1892)
2000–2005	17,7	28,3	29,0	33,7
	(3648)	(3444)	(1137)	(1552)

I tabell 3.10, hvor også de nyeste har rukket å avlegge eksamen, finner vi samme tendens uansett eksamensår. Jo eldre førskolelæreren var den gang vedkommende tok eksamen, jo lavere er andelen som fortsatt jobber i barnehagen. Sammenhengen er sterkest blant de som fullførte

sin utdanning som førskolelærer på 1980-tallet, og svakest blant de som har utdannet seg etter årtusenskiftet.

Ved å sammenlikne de to tabellene kan vi si noe om yrkesstabilitet selv om det bare er nettoendringer som framkommer slik vi har presentert resultatene. Blant de som ble førskolelærer før de fylte 30 og var ferdig utdannet før 2000, har stabiliteten mellom 2000 og 2005 vært høy, eller, for å si det på en annen måte, nettoendringene vært små. Blant de som ble ferdig mens de var i første halvår av 30-åra, er tendensen den samme for de som ble utdannet på 1970- og 1980-tallet. Andelen av disse som jobber i barnehage er høyere i 2005 enn i 2000. Blant de som ble førskolelærer i denne livsfasen på 1990-tallet, er det imidlertid blitt litt færre som jobber i barnehage. Blant de som ble ferdig etter at de fylte 35, er det klart færre som jobber i barnehage. Kommentarene gjelder vel og merke bare de som utdannet seg før 2000. For de som utdannet seg etter dette tidspunkt, er det, uansett alder som ferdig kandidat, en sterk overgang til barnehage. Overgangen er størst hos de yngste, og minst hos de eldste. Det siste først og fremst fordi en høy andel allerede jobbet i barnehage før de var ferdig utdannet.

Tabell 3.10 Andel som jobber i barnehage i 2005 etter eksamensår og alder i eksamensår (bare de som er under 68 år i 2005 og bosatt i Norge er med i tabellen)

	Under 25 år	**25–29 år**	**30–34 år**	**35 år el. mer**
1971–1979	28,1 (3617)	24,2 (1114)	17,0 (165)	15,1 (53)
1980–1989	41,3 (3868)	36,5 (2909)	28,3 (448)	20,9 (297)
1990–1999	58,2 (5326)	56,2 (5537)	46,4 (1310)	44,6 (1892)
2000–2005	70,0 (3648)	69,4 (3444)	66,4 (1137)	64,2 (1552)

4 Fra utdanningsinstitusjon til barnehage

I sin undersøkelse fra 1970 grupperte Lisa Holt førskolelærerne etter hvor mange år som hadde gått siden de avla eksamen. I tabell 4.1 har vi tatt utgangspunkt i Holts resultater, og sammenliknet med data fra 2005 hentet fra SSBs registerdatabaser.

Tabell 4.1 viser at på 1960-tallet falt yrkesaktiviteten betydelig kort tid etter avlagt eksamen. Mellom seks og ti år etter eksamen jobbet en tredjedel som førskolelærer, og over halvparten var uten inntektsgivende arbeid som husmødre. Tilbakekomst til yrket blant de som var blitt uteksaminert på 1950-tallet, var også meget beskjeden. Det var heller ikke noen særlig «lekkasje» til andre yrker. I 2005 er det, uansett utdanningstidspunkt, en høyere andel som jobber i barnehage enn 35 år tidligere, men samtidig har det i perioden 1988 til 2002 vært et større frafall av førskolelærere fra barnehagene enn i perioden 1953 til 1967. Og dette frafallet skyldes først og fremst at førskolelærere får seg jobb andre steder enn i barnehagene. Til sammenlikning har vi også tatt med

Tabell 4.1 Førskolelæreres yrkesaktivitet etter hvor lang tid som har gått siden eksamen ble avlagt. 1970 og 2005. Kilde: 1970 - Lisa Holt, 2005 SSB

1970	**3–5 år**	**6–10 år**	**11–14 år**	**15–17 år**	
Førskolelærer	49 %	31 %	38 %	37 %	
Annet yrke	9 %	15 %	17 %	22 %	
Husmor	42 %	54 %	45 %	41 %	
N:	(126)	(183)	(128)	(105)	
2005					**Mer enn 17 år og yngre enn 68 år**
Jobber i barnehage	67,9 %	55,9 %	51,8 %	48,3 %	31,1 %
Annet yrke	23,8 %	35,3 %	38,9 %	43,5 %	58,9 %
Ikke yrkesaktiv	8,3 %	8,8 %	9,3 %	8,2 %	9,9 %
N:	(5987)	(9538)	(3953)	(1763)	(11 986)

de som i 2005 hadde utdannet seg for tidlig til å kunne sammenliknes med de som deltok i undersøkelsen fra 1970. Av de som i 2005 fortsatt var under pensjonsalder og som hadde tatt eksamen som førskolelærer før 1988, jobbet godt over halvparten andre steder enn i barnehage, mens en knapp tredjepart fortsatt jobbet i barnehage.

I og med at vi har yrkesopplysninger for hvert år fra og med 2000, kan vi for alle som har fullført utdanningen i perioden 1998 til 2003 etablere en tidsserie over yrkesaktivitet to år etter eksamen. Tabell 4.2 viser at barnehagene har kunnet dra nytte av en stadig økende andel av de nye førskolelærerne. Etter år 2000 har utdanningskapasiteten gått betydelig ned, uten at dette har medført et tilsvarende stort fall i antall nye førskolelærere som søker til barnehagene. Tabellens andre rad viser hvor stor andel i de ulike utdanningskull som fortsatt jobber i barnehage i 2005. Med unntak av 2003-kullet som bare har hatt to år til rådighet, er det i alle kull flere som jobbet i barnehagen i 2005 enn to år etter eksamen. Størst tilsig er det i det største utdanningskullet, nemlig de som tok eksamen i 2000. Fra 2002 til 2005 økte andelen av dette kullet som jobbet i barnehage med nesten seks prosentpoeng, eller med 140 førskolelærere.

Tabell 4.2 Andel førskolelærere som jobbet i barnehage to år etter eksamen og andelen førskolelærere som jobbet i barnehage i 2005 etter eksamensår (1998–2003)

	1998	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**
Etter to år	55,9 %	59,6 %	60,6 %	66,7 %	70,0 %	72,6 %
I 2005	57,8 %	60,8 %	66,3 %	68,4 %	70,1 %	72,6 %
N:	(2023)	(2345)	(2459)	(2065)	(1463)	(1272)

Barnehagene sysselsetter altså en stadig økende andel av de nye førskolelærerne. Siden 2000 har stadig litt flere av de forholdsvis ferske førskolelærerne begynt å jobbe i barnehage. Det er heller ikke noe frafall å registrere. Det er heller slik at stadig flere av de nye førskolelærerne søker til barnehagen.

5 Å bli værende i barnehagen

Av alle norske førskolelærere i yrkesaktiv alder jobbet i 2005 halvparten i barnehage. Tabell 5.1 mer enn antyder et livslangt frafall fra yrket. Frafallet er likevel ikke så stort som førskolelærerne selv forventet på 1970-tallet. Den gang trodde bare ti prosent av styrerne og to prosent av førskolelærerne at de ville jobbe i barnehage fram til de ble pensjonister (Nafstad 1976:95). Tallene i første kolonne i tabell 5.1 er betydelig høyere enn dette.

Tabell 5.1 Andel som jobber i barnehage i 2005 etter fødselsår. Basis: Alle levende og bosatte førskolelærere under 68 år

1938–45	1946–55	1956–65	1966–75	1976–84	Alle
19 %	29 %	43 %	60 %	69 %	50,4 %
(887)	(6386)	(10049)	(13897)	(5814)	(37015)

Samtidig har det etter årtusenskiftet skjedd en svak bevegelse inn i barnehagen. Med unntak av de som i 2005 var 55 år eller eldre, var andelen som jobbet i barnehage i 2005 høyere enn i 2000. Når det gjelder de to yngste aldersgrupper vil dette i noen grad være resultatet av at de har fullført utdanningen i nettopp denne perioden. Men også blant de noe eldre, de mellom 35 og 54 år, er det en bevegelse i retning av at flere jobber i barnehage, særlig gjelder dette de som i 2005 var mellom 35 og 44 år gamle.

Tabell 5.2 Andel som jobber i barnehage på ulike tidspunkt etter alder ved utgangen av 2005. Basis: Alle som var i yrkesaktiv alder i 2005 og bosatt i Norge.

	25–29	30–34	35–39	40–44	45–49	50–54	55–59	60–64	65–67
2000	22,5	52,3	50,6	44,4	37,1	29,2	28,7	23,7	23,0
2001	32,1	54,0	50,4	43,9	36,3	28,6	27,2	24,0	19,7
2002	41,5	55,1	50,2	43,7	36,4	28,6	26,4	23,3	15,5
2003	53,9	58,7	52,5	45,8	38,4	28,8	27,2	23,1	15,0
2004	62,3	60,5	54,3	46,2	38,8	29,3	26,6	22,0	10,3
2005	69,3	63,0	55,4	47,4	39,6	29,9	27,4	21,5	9,9
N:	(5448)	(7841)	(6038)	(4620)	(5429)	(4664)	(1722)	(674)	(213)

For å kontrollere for den støy som skapes av at noen førskolelærere har fullført sin utdanning i årene etter 2000, har vi laget en tilsvarende tabell hvor kun de som har fullført sin utdanning før årtusenskiftet er tatt med. 9781 førskolelærere som har fullført utdanningen i 2000 eller senere, faller på denne måten bort. Disse er naturlig nok først og fremst å finne blant de yngre. 7644 av dem som utdannet seg etter år 2000 var under 35 år i 2005. Også blant de som var i andre halvdel av 30-åra kom det et tilsig på nesten 1000 nye førskolelærere, mens det kom et tilsvarende tilsig blant de som i 2005 var rukket å bli mellom 40 og 49 år. Blant de eldre var tilveksten naturlig nok svært beskjedent, men det kom faktisk til fire nye førskolelærere mellom 60 og 67 år.

Tabell 5.3 Andel som jobber i barnehage på ulike tidspunkt etter alder ved utgangen av 2005. Basis: Alle som tok eksamen før 2000, var i yrkesaktiv alder i 2005 og bosatt i Norge.

	25–29	**30–34**	**35–39**	**40–44**	**45–49**	**50–54**	**55-59**	**60-64**	**65-67**
2000	58,1	59,6	54,4	45,6	37,5	28,8	28,7	23,7	22,7
2001	57,8	57,4	52,5	44,8	36,1	28,2	27,2	24,0	19,4
2002	55,4	55,6	51,0	43,7	35,7	28,0	26,0	23,2	15,2
2003	60,2	57,6	52,7	45,2	37,5	28,0	26,5	23,1	14,7
2004	58,3	58,2	53,3	44,9	37,3	28,3	25,8	21,9	10,0
2005	62,1	59,9	53,4	45,3	37,7	28,8	26,7	21,3	9,5
N:	(688)	(5303)	(5099)	(4054)	(5011)	(4514)	(1682)	(672)	(211)

I forhold til tidlige tiders store frafall, er det stabilitet som i det nye årtusen har preget de førskolelærere som rakk å utdanne seg før årtusenskiftet. Uansett alder er det en liten bevegelse bort fra barnehagen i årene 2000, 2001 og 2002. Men deretter snur denne tendensen. Blant alle under 55 år er det enten en høyere eller like stor andel som jobber i barnehagen i 2005. Frafallet blant de mellom 55 og 64 er også beskjedent. Andelen i 2005 er bare to prosentpoeng lavere enn i 2000, hvilket i absolutte tall tilsvarer 50 førskolelærere.

6 Andre fristelser

Som vist i tabell 5.1, jobbet i 2005 halvparten, nærmere bestemt 50,4 prosent, av alle førskolelærere i yrkesaktiv alder i barnehage. Den største arbeidsplassen forøvrig var grunnskolen hvor nesten hver femte førskolelærer befant seg. En tilsvarende andel hadde funnet seg andre yrker, mens nesten hver tiende ikke var yrkesaktiv (tabell 6.1).

Tabell 6.1 Førskolelærere i yrkesaktiv alder i 2005 fordelt etter arbeidssted 2005. Prosent og absolutte tall

I barnehage	50,4	18666
I grunnskole	19,4	7180
I andre yrker	21,1	7825
Ikke yrkesaktive	9,0	3341
Sum	99,9	37012

Tabell 6.2 viser på tilsvarende vis hvordan førskolelærerne som var i yrkesaktiv alder i 2000, fordelte seg med hensyn til å jobbe i barnehage, grunnskole eller andre yrker. Sammenliknet med år 2000, er det tilsynelatende blitt en klart bedre utnyttelse av førskolelærerne sett i forhold til et mål om at flest mulig av førskolelærerne skal jobbe i barnehage. Andelen sysselsatt i barnehage har gått kraftig opp, mens særlig andel sysselsatt i grunnskole har gått ned. På grunn av lavt frafall som følge av alderspensjonering og et ganske stort antall nyutdannede, har gruppen i disse årene fått en tilvekst på nesten 10000. Barnehagene har tatt hånd om en betydelig del av tilveksten, men også antallet i andre yrker utenom grunnskolen, og antallet yrkespassive, har økt. Når det gjelder grunnskolen er det nesten ingen vekst i det hele tatt.

Tabell 6.2 Førskolelærere i yrkesaktiv alder i 2000 fordelt etter arbeidssted 2000. Prosent og absolutte tall

I barnehage	44,1	12065
I grunnskole	25,6	7011
Andre yrker	22,6	6171
Ikke yrkesaktive	7,7	2116
Sum	100,0	27363

Endringstallene i tabell 6.2 viser nettoendringer. I tabell 6.3 viser vi også bruttoendringene. Vi har valgt å konsentrere oss om de som på begge tidspunkt har fullført eksamen som førskolelærer og som fortsatt er i yrkesaktiv alder i 2005. Vi har valgt å se hvordan de som hadde ulik sysselsetting i 2000 fordelte seg på tilsvarende typer sysselsetting i 2005. På den måten får vi belyst eventuelle forskjeller i yrkesstabilitet mellom disse to tidspunktene, og hvilke typer sysselsettinger som har frafall eller tilvekst. Av prosentfordelingene i hver av marginalene, kan vi lese av nettoendringene i perioden.

Tabell 6.3 Andel i ulike typer sysselsetting i 2005 betinget av type sysselsetting i 2000. Basis: Alle førskolelærere med eksamen før 2000, og fortsatt i yrkesaktiv alder i 2005. Prosent

	2000:				
2005:	*Barnehage*	*Grunnskole*	*Andre yrker*	*Ikke yrkesaktiv*	*Alle (2005)*
Barnehage	79	10	20	26	(11922) 43,9 %
Grunnskole	5	73	9	11	(6470) 23,8 %
Andre yrker	10	10	63	24	(6224) 22,9 %
Ikke yrkesaktiv	7	6	8	39	(2519) 9,3 %
Alle (2000)	(12048) 44,4 %	(6972) 25,7 %	(6123) 22,6 %	(1992) 7,3 %	27135

Som vi ser av tabellen, er det de barnehageansatte som holder best stand. Nesten 80 prosent er fortsatt i barnehagen etter fem år. Hver tjuende av de barnehageansatte har beveget seg over i grunnskolen, mens hver tiende har skiftet til et annet yrke. Sju prosent av de barnehageansatte i 2000 er ikke yrkesaktive i 2005. De som var i grunnskolen i 2000 har litt lavere stabilitet, og grunnskolen har mistet én av ti både til barnehagen og til andre yrker. Minst stabilitet er det blant de som hadde andre yrker i 2000. Her har det vært en betydelig overgang til barnehage siden hver femte har gått denne veien. Hver tiende har også flyttet seg til grunnskolen. Vi bør også merke oss at ikke å være yrkesaktiv i denne gruppen langt fra er det samme som å være tapt for arbeidslivet. Hver

fjerde som ikke var yrkesaktiv i 2000 jobber i barnehage i 2005, og en nesten like stor andel befinner seg i andre yrker.

Tabell 6.4 viser hvordan de som er utdannet i 2000 eller senere, fordeler seg på de fire kategoriene. Ansettelse i barnehage er langt mer vanlig blant disse enn blant de tidligere kull. Grunnskolen har i svært liten grad fanget opp de nyeste kullene, sammenliknet med tidligere kull. Også andre yrker er mindre vanlig enn før, dog ikke i samme grad som ansettelse i grunnskolen. Mest likhet finner vi faktisk i andelen som ikke er yrkesaktive.

Tabell 6.4 Andel i ulike typer sysselsetting i 2005 blant alle som er utdannet som førskolelærer mellom 2000 9g 2005.

Barnehage	Grunnskole	Annet yrke	Ikke yrkesaktiv	Antall
68,5 %	7,1 %	16,2 %	8,2 %	(9781)

Et interessant spørsmål er spørsmålet om hva som skjuler seg innenfor kategorien «annet yrke». I 2005 var det 7825 førskolelærere som befant seg i andre yrker enn ansettelse i barnehage eller grunnskolen. Disse fordelte seg på i alt 295 ulike verdier på standard næringsklassifisering. I tabell 6.5 har vi valgt å presentere noen hovedgrupper, samt i teksten angi de viktigste undergrupper som inngår i de hovedinndelinger vi har valgt å presentere.

Tabell 6.5 Førskolelærere som i 2005 var yrkesaktive utenfor barnehage og grunnskole. Et utvalg av næringer

Ulike former for produksjon (15–37)	1,7 %
Butikk og varehandel (50–52630)	5,0 %
Transport, post, kommunikasjon (60–64)	1,4 %
Offentlig administrasjon, forsvar og trygdeordninger (75)	14,3 %
Annen undervisning (80)	25,6 %
Helsetjenester 85–85200	12,2 %
Sosial- og omsorgstjenester (853–85340) utenom SFO	19,2 %
Skolefritidsordninger (85331)	5,1 %
Religiøse organisasjoner (91310)	1,9 %
Andre næringer	13,6 %
	(7825)

For det første er en massiv majoritet ansatt i det vi vanligvis kaller offentlig sektor. Noen særlig sterk overgang fra offentlig til privat sektor synes altså i liten grad å ha funnet sted. For å starte med offentlig administrasjon, så er 3,9 prosent knyttet til det som i standard næringsklassifisering er betegnet som «Generell (overordnet) offentlig administrasjon og økonomiforvaltning» (kode 75110), mens hele 8,4 prosent er knyttet til det som kalles offentlig administrasjon knyttet til helsestell, sosial virksomhet, undervisning, kirke, kultur og miljøvern (75120).

Selv om barnehager og grunnskole er holdt utenfor, er likevel klart flest knyttet til næringer med kode 80, undervisning. Mest utbredt er her PP-tjenester med 6,2 prosent, spesialskoleundervisning for funksjonshemmede (4,4 prosent), kompetansesentra og annen spesialundervisning (3,0 prosent), undervisning i tekniske og andre yrkesrettede fag (2,7 prosent), undervisning ved statlige høgskoler (2,6 prosent) og undervisning i allmennfag (1,4 prosent).

Innenfor de 12,2 prosent som er klassifisert som helsetjenester, er ansettelse ved alminnelige somatiske sykehus mest utbredt med 2,8 prosent, fulgt av somatiske sykehjem (1,9 prosent). Den nest største kategorien er sosial- og omsorgstjenester som 19,2 prosent faller innenfor. Vi har valgt å se særskilt på skolefritidsordninger (SFO). Tas disse med blant sosial- og omsorgstjenester blir andelen 24,3 prosent, altså nesten på høyde med annen undervisning. Mest utbredt innenfor gruppen av sosial- og omsorgstjenester er boliger/bokollektiv for eldre og funksjonshemmede med fast tilknyttet personell (3,3 prosent), fulgt av hjemmehjelp (2,5 prosent), barnevernstjenester (2,3 prosent), barnevernsinstitusjoner (2,2 prosent) og omsorgsinstitusjoner for eldre og funksjonshemmede (2,2 prosent).

Svært mange av de som er utdannet som førskolelærere befinner seg altså i velferdsstatens kjerneyrker, enten gjennom å administrere eller utføre sosial-, pleie- og omsorgstjenester. Ofte er dette sannsynligvis yrker hvor det er like stor mangel på arbeidskraft som i barnehagene, jevnfør den debatten som ofte føres om arbeidsinnvandring.

7 Mer og annen utdanning?

I databasen er det flere ulike utdanningsopplysninger om førskolelærere. Ut fra norsk standard for utdanningsgruppering, er førskolelærerne registrert på grunnlag av fullført utdanning som førskolelærere. Dette vil gjelde samtlige, og alle vil på denne variabelen være registrert med tallene 6211 som er de fire første siffer i standard utdanningskode (NUS 2000). De er også registrert med avgangsdato for denne utdanningen, med unntak for alle som er uteksaminert før 1971. De 1557 som tok eksamen i 1970 eller tidligere, er alle gitt verdien 1970 på variabelen som beskriver eksamensår.

Førskolelærere er også registrert med såkalt annen fullført utdanning før oktober 1996. Heller ikke for slik utdanning er det differensiert på fullføringstidspunkt før 1970. Det er 1993 personer som er registrert med 1970 som avgangsår for annen utdanning. Dette skaper ikke noe problem siden alle disse er registrert med førskolelærerutdanning i 1971 eller senere. 2105 er ikke registrert med avgangstidspunkt for annen utdanning før oktober 1996.

Problemet med disse utdanningsopplysningene er at både utdanning tatt før og etter fullført utdanning som førskolelærer, er tatt med. Vi skiller her på avgangsdato, og definerer de som er registrert med annen utdanning på et senere tidspunkt enn førskolelærerutdanningen som de som hadde tatt tilleggsutdanning mellom avlagt førskolelærerutdanning og oktober 1996. I alt er dette 7082 personer.

Utdanning etter høsten 1996 er registrert per skoleår med i alt ni variabler. Også for alle disse vil vi måtte ta høyde for at de som har tatt eksamen som førskolelærere nokså nylig, er registrert med en lavere annen utdanning, som for eksempel eksamen fra videregående. For å skille disse fra de som har tatt reell tilleggsutdanning i tillegg til førskolelærerutdanningen, har vi stilt krav om at registrert utdanning etter 1996 må være på minst samme nivå som førskolelærerutdanning, altså med første siffer i NUS-koden større eller lik verdien 6. Tabell 7.1 viser hvordan alle norske førskolelærere fordeler seg med hensyn til slik utdanning.

Tabell 7.1 Alle norske førskolelærere registrert etter tilleggsutdanning

Ingen tilleggutdanning	49,4 %
Tilleggsutdanning bare før oktober 1996	10,2 %
Tilleggsutdanning bare i skoleårene 1997–2005	32,2 %
Tilleggsutdanning både før og etter oktober 1996	8,1 %
N:	(38614)

Ut fra NUS2000 kan vi gruppere alle med tilleggsutdanning etter hva slags utdanning det dreier seg om. I første omgang har vi brukt klassifiseringens fire første siffer til å beskrive tilleggsutdanning per oktober 1996. I tabell 7.2 har vi gruppert de 7082 med slik utdanning før oktober 1996 etter noen utvalgte kjennetegn. I alt 1,7 prosent av disse har tilleggsutdanning under nivå 6 som de i utgangspunktet befant seg på. De som ikke er det vi kan kalle sporadiske «slengere», er her kontorfag, bibel-, misjonær- og menighetsarbeid og økonomiske og administrative fag, hver med 0,2 prosent. 94,9 prosent har utdanning på samme nivå, nivå 6, mens 3,4 prosent har utdanning på høyere nivå, nivå 7. På nivå 6 er det videreutdanning for lærere og førskolelærere som dominerer. Det som her ikke er «slengere», dvs. utgjør mellom én og 1,4 prosent, er «humanistiske og estetiske fag, andre», pedagogikk, økonomiske og administrative fag og sosialfag. Blant de relativ få som hadde beveget seg til hovedfagsnivå, forekom spesialpedagogikk oftest (0,9 prosent), mens både førskolelærerpedagogikk og pedagogikk hver for seg utgjorde 0,6 prosent. De som var klassifisert på kode 6251 fordelte seg først og fremst på kode 625101: videreutdanning for allmenn- og førskolelærere (95,9 prosent). Resten fordelte seg omtrent jevnt på videreutdanning for yrkesfaglærere og videreutdanning for pedagogisk arbeid på småskoletrinnet (dette var før Reform97).

Tabell 7.2 Utdanningsnivå og type for alle førskolelærere med tilleggs-utdanning før oktober 1996.

Under nivå 6	1,7 %
6242 – Spesialpedagogikk	16,0 %
6251 – Videreutdanning for allmenn og førskolelærere	69,2 %
Andre på nivå 6	9,7 %
Over nivå 6	3,4 %
Antall:	(7082)

Mens SSB har gitt alle som er tilordnet eventuell tilleggutdanning før oktober 1996 en entydig kode på en utdanningsvariabel, er all eventuell utdanning etter 1996 registrert gjennom i alt ni variabler, en for hvert skoleår. Vi må derfor teste hver utdanning som er registrert etter 1996, både i forhold til utdanning per oktober 1996, og for hvert år etter 1996 ut fra om den nye utdanningskoden er lik eller høyere enn den foregående. På denne måten får vi registrert alle etter den utdanningen de foreløpig er endt opp med i 2005. I tabell 7.3 viser vi fordelingene av disse utdanningene. Vi har valgt å presentere tre av disse utdanningene særskilt, nemlig de samme utdanningene som er vist i tabell 7.2, samt økonomiske og administrative fag (kode 6411) som med 1,6 prosent er den eneste av de øvrige utdanningene på nivå 6 som mer enn én prosent har skaffet seg. Noen av de som har tatt tilleggsutdanning, har fortsatt kode 6211. Andelen uten tilleggsutdanning er derfor litt høyere i tabell 7.3, enn i tabell 7.1. Når vi senere bruker grad av tilleggsutdanning som bakgrunnsvariabel, er det imidlertid kun de 49,4 prosentene fra tabell 7.1 som regnes med til gruppen som ikke har skaffet seg noen tilleggsutdannelse. Ellers skal vi merke oss at kun 1,5 prosent av førskolelærerne har videreutdannet seg til hovedfags- eller mastergradsnivå. Kun åtte personer er registrert på utdanningsnivå 8, på forskernivå.

Tabell 7.3 Utdanning i 2005 for alle som tidligere har fullført førskolelærerutdanning.

6211 Førskolelærer	53,9 %
6242 – Spesialpedagogikk	5,4 %
6251 – Videreutdanning for allmenn og førskolelærere	28,8 %
6411 – Økonomiske og administrative fag	1,6 %
Andre på nivå 6	9,2 %
Over nivå 6	1,5 %
Antall:	(38310)

Tabell 7.4 viser at det går et klart skille før og etter 1970. Blant de tidligste førskolelærerne var det mest vanlig ikke å skaffe seg noen tilleggsutdanning. De som utdannet seg til førskolelærer på 1970-tallet er imidlertid de utdanningskullene som senere har tatt mest tilleggsutdanning. Ca. en tredjepart av 1970-tall kullene hadde avsluttet sin tilleggs-

utdanning før 1996, en tredjepart tok tilleggsutdanning både før og etter 1996, mens en drøy tiendepart kun har tatt tilleggsutdanning etter 1996. Blant de som tok eksamen på 1980-tallet og på første halvdel av 1990-tallet, er det til sammenlikning færre som har tatt noen form for tilleggsutdanning, men utdanningen er i større grad tatt etter 1996. Vi må forvente at det blant de med den ferskeste førskolelærerutdanningen vil bli tatt stadig mer tilleggsutdanning. Allerede blant de som tok eksamen i 2000 eller senere, har mer enn hver tredje allerede rukket å skaffe seg tilleggsutdanning. Som vi ser av tabell 7.5, øker det å ha tatt mer utdanning med økende alder opp til de som ble født i første halvdel av 1950-åra og som altså selv befant seg mellom 51 og 55 år i 2005. Deretter faller andelen med mer utdanning med økende alder, helt ned til 10 prosent blant de som ble født før 1926.

Tabell 7.4 Andel som har tatt tilleggsutdanning i ulike tidsperioder etter år for fullført førskolelærerutdanning (alle med)

	Før 1971	**1971–1979**	**1980–1989**	**1990–1995**	**1996–1999**	**Etter 1999**
Ingen	61,8	29,4	38,1	49,9	54,3	62,6
Bare før okt 1996	32,6	32,5	18,2	5,6	-	-
Både før og etter okt 1996	3,7	25,7	17,3	6,6	-	-
Bare etter okt 1996	1,9	12,4	26,3	37,9	45,7	37,4
Antall:	(1557)	(5213)	(7762)	(5955)	(8272)	(9855)

Tabell 7.5 Andel som har tatt tilleggsutdanning etter fødselsår (også døde og utflyttede tatt med)

Etter 1975	**1971–1975**	**1966–1970**	**1961–1965**	**1956–1960**	**1951–1955**	**1946–1950**	**1941–1945**	**1936–1940**	**1926–1935**	**Før 1926**
42	42	45	53	62	67	60	54	45	32	10
(5496)	(7911)	(6104)	(4680)	(5535)	(4817)	(1797)	(728)	(369)	(473)	(337)

Tabell 7.6 viser hvordan tilleggsutdanningene som er særskilt presentert i tabell 7.3, fordeler seg innenfor de ulike utdanningskull. I alle kull er det den kategorien som i NUS er kalt pågående videreutdanning som lærer eller førskolelærer, som dominerer. Å ta videreutdanning i spesialpedagogikk er over tid blitt mindre vanlig etter å ha omfattet nesten tredjeparten av de som tok videreutdanning i kullene fra før 1971. Det

tar tydeligvis tid å utdanne seg til hovedfags- eller masternivå. Slik utdanning er oppnådd av nesten fem prosent av de som utdannet seg på 1970-tallet. I senere kull har en stadig mindre andel akkumulert utdanning på dette nivået.

Tabell 7.6 Andel med utvalgte typer tilleggsutdanning etter eksamensår

	Før 1971	1971–1979	1980–1989	1990–1995	1996–1999	Etter 1999
Spesialpedagogikk	11,4 %	7,9 %	5,1 %	4,1 %	4,4 %	4,9 %
Videreutdanning Lærer/førskolelærer	17,0 %	42,8 %	38,5 %	31,3 %	26,5 %	16,1 %
Økonomisk administrative fag	0,4 %	2,3 %	2,4 %	2,2 %	1,4 %	0,8 %
Annet nivå 6	4,3 %	10,2 %	10,9 %	8,3 %	9,5 %	8,5 %
Hovedfag/masternivå	2,0 %	4,6 %	2,5 %	0,8 %	0,8 %	0,1 %
N:	(1557)	(5213)	(7762)	(5955)	(8272)	(9855)

I fortsettelsen vil vi se nærmere på effekten av tilleggsutdanning på førskolelærernes yrkesdeltakelse. Vi starter med å se nærmere på de to typer arbeidsplasser der man oftest finner førskolelærere, nemlig i barnehagen og i grunnskolen. Som vi ser av tabell 7.7 har tilleggsutdanning en betydelig forklaringskraft med hensyn til om førskolelærere jobber i barnehage eller skole. Særlig gjelder dette førskolelærere som har tatt utdanning både før og etter 1996. I denne gruppen er det nesten to og en halv gang så vanlig å jobbe i grunnskolen som i barnehage. Blant de som har tatt utdanning bare etter 1996 er imidlertid de barnehageansatte i klart flertall sammenliknet med de grunnskoleansatte, men også her er det et betydelig frafall fra barnehagen sammenliknet med de som ikke har tatt tilleggsutdanning.

Tabell 7.7 Andel som jobber i barnehage eller grunnskole høsten 2005 avhengig av tilleggsutdanning (bare førskolelærere under 68 år)

	I barnehage	I grunnskole	N:
Ingen videreutdanning	64,7 %	7,7 %	(17950)
Videreutdanning bare før oktober 1996	24,7 %	24,3 %	(3578)
Videreutdanning både før og etter oktober 1996	17,3 %	42,6 %	(3103)
Videreutdanning bare etter oktober 1996	45,5 %	29,1 %	(12384)

Tabellene 7.8 og 7.9 viser effekten av utdanning i de ulike utdanningskull, fortsatt med hensyn til om de førskolelærerutdannede arbeider i barnehage eller grunnskole høsten 2005. Det er særlig i kullene fra 1970- og 1980-tallet at mer utdanning har ført førskolelærerne over i grunnskolen. Den største forskjellen finner vi i kullene fra 1970-tallet som har utdannet seg over et ganske langt tidsrom, både før og etter 1996. Her er andelen som jobber i grunnskolen 29 prosentpoeng høyere enn andelen som jobber i barnehage. Overgangen til grunnskolen er langt mindre blant de fra disse to kullene som hadde avsluttet sin tilleggsutdanning før 1996. Også i kullene fra 1990-tallet er det slik at de som både har utdannet seg før og etter 1996, har en klar overvekt i grunnskolen sammenliknet med barnehagen. Blant de øvrige som er utdannet i dette tiåret og som senere har skaffet seg tilleggsutdanning, er det flest som jobber i barnehage. Blant de relativt nye som både har tatt førskolelærerutdanning og tilleggsutdanning etter 2000, er barnehagen helt dominerende sammenliknet med grunnskolen.

Tabell 7.8 Andel som jobber i barnehage høsten 2005 etter eksamensår og tilleggsutdanning (bare de som er under 68 år i 2005, fortsatt i live og ikke utflyttet)

	Før 1971	**1971–1979**	**1980–1989**	**1990–1999**	**2000–2005**
Ikke tilleggsutdanning	25 % (305)	45 % (1386)	55 % (2804)	67 % (7342)	73 % (6113)
Tilleggsutdanning før oktober 1996	9 % (307)	21 % (1593)	28 % (1350)	41 % (328)	-
Tilleggsutdanning både før og etter oktober 1996	14 % (57)	14 % (1326	19 % (1331)	24 % (389)	-
Tilleggsutdanning bare etter oktober 1996	35 % (29)	27 % (644)	33 % (2037)	42 % (6006)	61 % (3668)

Tabell 7.9 Andel som jobber i grunnskole høsten 2005 etter eksamensår og til-leggsutdanning (bare de som er under 68 år i 2005, fortsatt i live og ikke utflyttet)

	Før 1971	1971–1979	1980–1989	1990–1999	2000–2005
Ikke tilleggsutdanning	6 % (305)	12 % (1386)	13 % (2804)	9 % (7342)	3 % (6113)
Tilleggsutdanning før oktober 1996	19 % (307)	24 % (1593)	28 % (1350)	20 % (328)	-
Tilleggsutdanning både før og etter oktober 1996	32 % (57)	43 % (1326)	42 % (1331)	44 % (389)	-
Tilleggsutdanning bare etter oktober 1996	41 % (29)	47 % (644)	42 % /2037)	32 % (6006)	13 % (3668)

I tabell 7.10 ser vi nærmere på effekten av type tilleggsutdanning. Blant de som hadde avsluttet sin videreutdanning før høsten 1996, har videreutdanning som spesialpedagog en sterk effekt i retning av å bringe førskolelærerne inn i grunnskolen, mens den uspesifiserte videreutdanningen som lærer eller førskolelærer fører omtrent til at like store andeler jobber i barnehager som i grunnskole. Det samme er tilfelle med annen videreutdanning fullført før 1996, men siden andelene her er klart lavere, er det mest riktig å si at slik tilleggsutdanning først og

Tabell 7.10 Andel som jobber i barnehage eller i skole høsten 2005 avhengig av type og tidspunkt for tilleggsutdanning per våren 2005

	I barnehage	I grunnskole	N:
Videreutdanning bare før oktober 1996:			
Videreutdanning som lærer/førskolelærer	29,5 %	26,0 %	(2345)
Videreutdanning spesialpedagogikk	13,4 %	28,8 %	(657)
Andre typer videreutdanning	17,9 %	12,3 %	(576)
Videreutdanning både før og etter oktober 1996:			
Videreutdanning som lærer/førskolelærer	17,0 %	55,7 %	(1908)
Videreutdanning spesialpedagogikk	11,5 %	31,0 %	(113)
Andre typer videreutdanning	18,6 %	20,7 %	(1082)
Videreutdanning bare etter oktober 1996:			
Videreutdanning som lærer/førskolelærer	39,5 %	40,9 %	(6617)
Videreutdanning spesialpedagogikk	51,9 %	15,8 %	(1215)
Andre typer videreutdanning	52,4 %	15,1 %	(4253)
Uansett tidspunkt: Videreutdanning fullført på master/hovedfagsnivå	6,7 %	8,4 %	(580)

fremst har ledet førskolelærerne ut av barnehagene. Når det gjelder tilleggsutdanning som har pågått både før og etter 1996, er bildet langt på vei det samme for spesialpedagogikk og andre typer utdanning, mens den uspesifiserte tilleggsutdanningen som lærer eller førskolelærer i langt større grad har ført førskolelærerne ut av barnehagen og inn i grunnskolen. Slik videreutdanning kun etter 1996, har fortsatt i sterk grad ført førskolelærerne inn i grunnskolen, men samtidig er ikke frafallet fra barnehagene like stort. Mens spesialpedagogikk tidligere har ført førskolelærerne bort fra barnehagen, er det blant de med relativt ny tilleggsutdanning av denne typen langt flere som blir i barnehagen.

Å ha fullført en utdanning på hovedfags- eller masternivå fører til at andelen sysselsatte er lav både i barnehage og i grunnskole.

I resten av dette kapitlet vil vi undersøke om, og eventuelt hvordan, jobbstabilitet i henholdsvis barnehage og grunnskole avhenger av tilleggsutdanning. Vi konsentrerer oss i den sammenheng om de som i 2005 var 67 år eller yngre, og som hadde fullført førskolelærerutdanning før 2000. Døde og utvandrere er holdt utenfor. I tabell 7.11 og 7.12 viser vi nettoendringer fra 2000 til 2005 betinget av tilleggsutdanning. Både blant førskolelærere uten tilleggsutdanning og blant de som for lengst har gjort seg ferdig med slik utdanning, ser vi en svak bevegelse inn i barnehagen og ut av grunnskolen. Blant de som har vært under utdanning både før og etter 1996 eller kun etter 1996, er det en bevegelse i motsatt retning: ut av barnehagen og inn i skolen.

Tabell 7.11 Andel som jobber i barnehage og i grunnskole i 2000 og i 2005 etter grad av tilleggsutdanning. Førskolelærere født etter 1937, utdannet før 2000 og bosatt i Norge i 2005.

		I barnehage	I grunnskole	N:
Ingen videreutdanning	2000	59,4 %	13,8 %	(11839)
	2005	60,3 %	10,0 %	
Videreutdanning bare før oktober 1996	2000	23,3 %	26,4 %	(3578)
	2005	24,7 %	24,3 %	
Videreutdanning både før og etter oktober 1996	2000	18,1 %	41,8 %	(3103)
	2005	17,3 %	42,6 %	
Videreutdanning bare etter oktober 1996	2000	41,5 %	35,5 %	(8716)
	2005	39,1 %	35,7 %	

I tabell 7.12 har vi differensiert videreutdanningen etter hva slags utdanning det dreier seg om og når denne ble fullført. Blant de som fullførte tilleggsutdanning før 1996, er det vekst av barnehageansatte og tilbakegang av grunnskoleansatte både blant de som har uspesifisert videreutdanning som lærer/førskolelærer og som spesialpedagog. Annen slags videreutdanning fra før 1996 fører til frafall både fra barnehage og skole. Videreutdanning både før og etter 1996 fører uansett til frafall i barnehagen. Uspesifisert tilleggsutdanning som lærer eller førskolelærer fører flere inn i grunnskolen, mens det blir litt færre i grunnskolen av de som har annen type utdanning. Begge typer utdanning kun tatt etter 1996 fører til frafall i barnehagene og tilvekst i skolen, mens annen type videreutdanning fører førskolelærerne bort både fra barnehage og grunnskole når vi spesielt ser på utviklingen mellom 2000 og 2005. Vi merker oss særlig det store frafallet fra barnehagene blant spesialpedagogene utdannet etter 1996. Dette harmonerer tilsynelatende ikke med bildet fra tabell 7.10 som viste stort innslag av denne gruppen i barnehager og tilsvarende mindre innslag i grunnskolen. På dette punkt kan resultatene i tabell 7.10 (som viser alle) og tabell 7.12 (som viser alle som fullførte grunnutdanning som førskolelærer før 2000) bare forenes dersom det er sterk rekruttering til barnehagene og svak rekruttering til grunnskolen blant de som både tok grunnleggende utdanning som førskolelærer og tilleggsutdanning som spesialpedagog etter 1999. Tabell 7.13 viser at dette er tilfelle. I 2005 hadde barnehagene fått 64 prosent av denne gruppen, mens grunnskolen bare hadde fått sju prosent.

Tabell 7.12 Andel som jobber i barnehage og i grunnskolen i 2000 og 2005 betinget av type tilleggsutdanning per våren 2005 (bare de som fortsatt er under 68 år i 2005, bosatt i Norge og som avsluttet førskolelærerutdanning før 2000 er med i tabellen)

		I barne-hage	I grunn-skole	N:
Videreutdanning bare før oktober 1996:				
Videreutdanning som lærer/førskolelærer	2000	27,4 %	28,6 %	(2345)
	2005	29,5 %	26,0 %	
Videreutdanning spesialpedagogikk	2000	11,6 %	30,0 %	(657)
	2005	13,4 %	28,8 %	
Andre typer videreutdanning	2000	20,1 %	13,5 %	(576)
	2005	17,9 %	12,3 %	
Videreutdanning både før og etter oktober 1996				
Videreutdanning som lærer/førskolelærer	2000	17,9 %	53,8 %	(1908)
	2005	17,0 %	55,7 %	
Videreutdanning spesialpedagogikk	2000	13,3 %	35,4 %	(113)
	2005	11,5 %	31,0 %	
Andre typer videreutdanning	2000	19,0 %	21,2 %	(1082)
	2005	18,6 %	20,7 %	
Videreutdanning bare etter oktober 1996				
Videreutdanning som lærer/førskolelærer	2000	35,8 %	46,2 %	(5034)
	2005	33,8 %	47,3 %	
Videreutdanning spesialpedagogikk	2000	51,8 %	19,9 %	(735)
	2005	43,9 %	21,6 %	
Andre typer videreutdanning	2000	49,2 %	20,4 %	(2858)
	2005	47,7 %	18,6 %	

Tabell 7.13 Andel som jobber i barnehage og grunnskole i 2005 etter tilleggsutdanning blant de som tok eksamen etter 1999.

	I barne-hage	I grunn-skole	N:
Ikke tilleggsutdanning	73,2 %	3,4 %	(6113)
Med tilleggsutdanning	60,6 %	13,3 %	(3668)
Videreutdanning som lærer/førskolelærer	57,9 %	20,8 %	(1583)
Videreutdanning spesialpedagogikk	64,0 %	6,9 %	(480)
Andre typer videreutdanning	62,2 %	8,0 %	(1395)

8 Oslo og Akershus er verst stilt

Som nevnt innledningsvis, var det i 2006 1539 ansatte med dispensasjon fra kravet om førskolelærerutdanning. Det viser seg at svært mange av disse dispensasjoner er å finne i kommuner i Akershus hvor det til sammen er 431 ansatte med dispensasjon, og i Oslo hvor tallet er 437. Dette utgjør i alt 56,4 prosent av alle dispensasjoner. Oslo skiller seg i så måte klart fra de andre største byene i Norge. Stavanger hadde 24 dispensasjoner, Bergen 11 og Trondheim bare fem. I tillegg er det bare sju kommuner som opererer med mellom 11 og 15 dispensasjoner. Det er Andøy med 11, Lier, Røyken og Eigersund som alle har 12, Ålesund med 13, og Karmøy og Sandnes, begge med 14.

I tabell 8.1 viser vi alle førskolelærere i yrkesaktiv alder i 2005 etter hvor de bor og om de jobber og hvor de jobber. Vi ser at andelen yrkespassive ikke er betinget av bosted. Samtidig er andelen blant de som bor i Akershus og som jobber i Oslo, høyere enn tilsvarende andel blant de som bor i Oslo og som jobber i Akershus.

Tabell 8.1 Forskolelæreres arbeidssted og yrkesdeltakelse betinget av bosted. (Basis: Alle i yrkesaktiv alder i 2005 og bosatt i Norge)

Jobber/bor	I Oslo	I Akershus	I resten av landet	Alle
I Oslo	83,4 %	12,7 %	0,8 %	(3516) 9,5 %
I Akershus	6,3 %	76,9 %	1,1 %	(3231) 8,7 %
I resten av landet	1,4 %	1,9 %	89,0 %	(26927) 72,8 %
Ikke yrkesaktiv	9,0 %	8,5 %	9,1 %	(3341) 9,0 %
Alle	(3413) 9,2 %	(3483) 9,4 %	(30119) 81,4 %	(37015)

Tabell 8.2 viser alle førskolelærere med ulikt bosted etter om de jobber i barnehage, grunnskole, har annen beskjeftigelse eller ikke er yrkesaktive. I Oslo er det tydeligvis mer enn barnehage og grunnskole som frister

førskolelærerne. Andelen som har funnet seg annen beskjeftigelse enn arbeid i barnehage eller grunnskole, er klart høyere blant de som bor i Oslo enn andre steder i landet.

Tabell 8.2 Type sysselsetting i 2005 etter bosted i 2005. (alle i yrkesaktiv alder)

	Oslo	Akershus	Resten av landet
Barnehage	46,6 %	51,0 %	50,8 %
Grunnskole	15,1 %	20,3 %	19,8 %
Annen beskjeftigelse	29,3 %	20,2 %	20,3 %
Ikke yrkesaktiv	9,0 %	8,5 %	9,1 %
N:	(3413)	(3483)	(30119)

Tabell 8.3 viser sammenhengen mellom alder, bosted og type sysselsetting i 2005. Andel som jobber i barnehage avtar med økende alder, uansett om førskolelæreren bor i Oslo, Akershus eller i resten av landet. Vi skal imidlertid merke oss at andelen unge førskolelærere ansatt i barnehagen er klart høyere i Oslo og Akershus enn andre steder. Dette er sannsynligvis et resultat av at etterspørselen etter førskolelærere er i ferd med å mettes de fleste steder utenfor Oslo og Akershus. Vi ser også at andelen unge førskolelærere ansatt utenom barnehage og grunnskole er høyest i resten av landet. Ansettelse i grunnskole følger stort sett det samme mønster, uansett bosted. Slik sysselsetting øker med alder opp til de middelaldrende og faller litt blant de eldste. Med unntak av de yngste, er annet arbeid mer vanlig i Oslo enn ellers i landet. Det er liten forskjell mellom aldersgruppene med hensyn til det å være yrkesaktiv. Andelen som ikke er yrkesaktiv er imidlertid betydelig høyere blant de som er over 60 år. Her er det også slik at andelen øker når vi beveger oss ut av Oslo.

Tabell 8.3 Type sysselsetting i 2005 betinget av alder og bosted

		Under 30	30–39	40–49	50–59	60-67
Oslo	Barnehage	78	57	36	25	18
	Grunnskole	3	15	23	17	14
	Annet arbeid	14	21	33	46	38
	Ikke yrkesaktiv	5	6	8	12	30
		(602)	(1033)	(800)	(832)	(146)
Akershus	Barnehage	81	64	43	31	23
	Grunnskole	5	15	28	27	17
	Annet arbeid	8	16	22	31	23
	Ikke yrkesaktiv	5	6	7	11	37
		(435)	(1125)	(1018)	(772)	(133)
Resten av landet	Barnehage	67	60	44	30	18
	Grunnskole	7	16	27	30	16
	Annet arbeid	18	16	22	31	23
	Ikke yrkesaktiv	8	9	7	9	43
		(4776)	(11720)	(8231)	(4871)	(608)

Det neste spørsmålet vi vil belyse er betydningen av tilleggsutdanning. Som vi tidligere har vist, har tilleggsutdanning i stor grad bidradd til å dra førskolelærerne ut av barnehagen. Hvilken betydning spiller tilleggsutdanning der førskolelærermangelen er størst, i Oslo og Akershus?

For det første er bosted uten betydning for om førskolelærerne har skaffet seg tilleggsutdanning eller ikke. Som vist i tabell 8.4 er det ingen store forskjeller i andelen som har tilleggsutdanning. Den eneste forskjellen vi skal merke oss, er at førskolelærerne som bor i Oslo og Akershus har vært litt tidligere ute enn førskolelærere ellers i landet med å skaffe seg mer utdanning.

Tabell 8.4 Tilleggsutdanning betinget av bosted. Alle førskolelærere i yrkesaktiv alder i 2005

	Oslo	Akershus	Resten av landet
Ingen	47,3 %	49,6 %	48,5 %
Bare før 1996	15,4 %	12,7 %	8,7 %
Både før og etter 1996	8,6 %	8,9 %	8,3 %
Bare etter 1996	28,7 %	28,9 %	34,5 %
Antall:	(3413)	(3483)	(30119)

Tabell 8.5 viser sammenhengen mellom type sysselsetting, tilleggsutdanning og bosted. Førskolelærere uten tilleggsutdanning jobber klart oftest i barnehager, uansett hvor i landet de bor. Overgangen til grunnskolen er svært beskjeden i denne gruppen, like beskjeden uansett bosted. Andel som har valgt annet arbeid er litt høyere i Oslo enn i Akershus og resten av landet.

Like klart er det at de som har påbegynt eller fullført tilleggsutdannelse relativt nylig, etter 1996, i langt større grad enn de som påbegynte tilleggsutdanning tidligere, er å finne i barnehagen. Dette gjelder uansett hvor de er bosatt. I denne gruppen har de som er bosatt i Akershus i større grad enn både de som er bosatt i resten av landet og i Oslo, funnet seg arbeid i grunnskolen. Igjen er det flest bosatte i Oslo som har funnet annet arbeid, altså utenfor barnehage og grunnskole.

Tabell 8.5 Type sysselsetting i 2005 betinget av tilleggsutdanning og bosted

		Ingen	**Bare før 1996**	**Både før og etter 1996**	**Bare etter 1996**
Oslo	Barnehage	61	19	18	46
	Grunnskole	7	15	30	24
	Annet arbeid	22	53	46	23
	Ikke yrkesaktiv	10	14	7	6
		(1614)	(524)	(294)	(981)
Akershus	Barnehage	68	26	15	44
	Grunnskole	7	23	42	36
	Annet arbeid	15	38	39	15
	Ikke yrkesaktiv	9	14	4	6
		(1726)	(442)	(310)	(1005)
Resten av landet	Barnehage	65	26	18	46
	Grunnskole	8	27	44	29
	Annet arbeid	17	36	33	18
	Ikke yrkesaktiv	11	12	5	7
		(14609)	(2611)	(2498)	(10398)

De som har påbegynt annen utdanning før 1996 er, uansett hvor de måtte bo, den gruppe av førskolelærere som har vært minst trofaste mot barnehagen. Dette er også den gruppe som i størst grad har funnet sin plass i grunnskolen, særlig gjelder dette de som har vært under ekstra utdanning både før og etter 1996. De som er bosatt utenfor Oslo har imidlertid i langt større grad enn de som bor i Oslo, gått inn i skolen. De som

bor i Oslo og startet tilleggsutdanning før 1996, er barnehagens minst trofaste arbeidskraft. De har en andel i andre yrker som nesten er på høyde med barnehageandelen blant de som ikke har tilleggsutdanning.

Det siste spørsmålet vi vil belyse, er spørsmålet om yrkesstabilitet er betinget av bosted. Igjen konsentrerer vi oss om de som kan være yrkesaktiv som førskolelærer ved det tidspunkt våre intensive yrkesforløpsdata starter og slutter, nemlig de som hadde fullført eksamen som førskolelærer før år 2000 og som var i yrkesaktiv alder, i live og bosatt i Norge ved utgangen av 2005. I de tre påfølgende tabeller viser vi hvordan type beskjeftigelse i 2005 er betinget av type beskjeftigelse i 2000, alt etter om førskolelæreren i 2005 var bosatt i Oslo, i Akershus eller i resten av landet.

Stabiliteten blant de barnehageansatte i 2000 er høy, uansett bosted. Det eneste vi skal merke oss er den litt større nettoovergang til annet yrke i Oslo enn ellers.

Grunnskolen holder også godt fast på sine førskolelærere, litt bedre i Oslo og Akershus enn i resten av landet.

Andre typer yrker oppnår ikke så høy stabilitet som barnehagene og grunnskolen. Nettofrafallet er større i Akershus enn i Oslo og enda større i resten av landet. Det er barnehagene som tjener mest på dette frafallet. I Oslo er det nesten ingen nettotilvekst fra denne gruppen i skolen, men utenfor Oslo har hver tiende beveget seg inn i skolen, sett som nettotilvekst.

Tabell 8.6 Type sysselsetting i 2005 betinget av type sysselsetting i 2000. Førskolelærere bosatt i Oslo i 2005, i yrkesaktiv alder og utdannet som førskolelærer før 2000.

	Arbeid i 2000				
Arbeid i 2005	*Barnehage*	*Grunnskole*	*Annet*	*Ikke yrkesaktiv*	*Alle*
Barnehage	77	8	16	17	35,3 %
Grunnskole	2	77	4	8	19,0 %
Annet	14	10	72	27	35,5 %
Ikke yrkesaktiv	6	5	8	48	10,1 %
Alle	(846) 34,3 %	(515) 20,8 %	(896) 36,2 %	(216) 8,7 %	(2473)

Tabell 8.7 Type sysselsetting i 2005 betinget av type sysselsetting i 2000. Førskolelærere bosatt i Akershus i 2005, i yrkesaktiv alder og utdannet som førskolelærer før 2000.

	Arbeid i 2000				
Arbeid i 2005	*Barnehage*	*Grunnskole*	*Annet*	*Ikke yrkesaktiv*	*Alle*
Barnehage	80	8	19	22	43,1 %
Grunnskole	4	78	10	11	24,4 %
Annet	8	9	65	25	23,1 %
Ikke yrkesaktiv	7	6	6	42	9,3 %
Alle	(1176) 43,6 %	(669) 24,8 %	(640) 23,7 %	(212) 7,9 %	(2697)

Tabell 8.8 Type sysselsetting i 2005 betinget av type sysselsetting i 2000. Førskolelærere bosatt i resten av landet i 2005, i yrkesaktiv alder og utdannet som førskolelærer før 2000.

	Arbeid i 2000				
Arbeid i 2005	*Barnehage*	*Grunnskole*	*Annet*	*Ikke yrkesaktiv*	*Alle*
Barnehage	78	11	21	28	45,0 %
Grunnskole	5	72	10	12	24,3 %
Annet	9	11	61	23	21,5 %
Ikke yrkesaktiv	7	6	9	37	9,2 %
Alle	(10026) 45,7 %	(5788) 26,4 %	(4587) 20,9 %	(1564) 7,1 %	(21965)

Vi har tidligere påpekt at yrkespassive førskolelærere i liten grad synes å være evig tapt for arbeidslivet. Både barnehagene, grunnskolene og andre typer sysselsetting, har hentet ny arbeidskraft i 2005 blant førskolelærere som ikke var yrkesaktive i 2000. Grunnskolen har hatt minst å hente, mens barnehagene og andre yrker har hatt størst netto tilvekst. Særlig sterk har tilveksten vært blant førskolelærere bosatt utenfor Oslo og Akershus, der nesten to av tre yrkespassive i 2000 er yrkesaktive i 2005. Når vi rapporterer disse høye prosenttallene, må vi for all del ikke glemme at basisgruppen av yrkespassive er relativt sett liten.

Vi vil avslutningsvis se på yrkesvalg til de førskolelærerne som har tatt eksamen i det nye årtusen. Blant disse er andelen sysselsatt i barnehage høyest blant de som bor i Akershus og lavest blant de som bor utenfor Akershus. Svært få har valgt eller kunnet velge å gå inn i

grunnskolen, mens en høyere andel har valgt eller måttet velge andre yrker. Vi skal i den forbindelse særlig merke oss at andelen som jobber utenfor skole og barnehage er høyest i resten av Norge. Slik beskjeftigelse har tidligere vært mest vanlig i Oslo, og har vel vært et resultat av flere valgmuligheter på hovedstadens varierte arbeidsmarked. Å velge andre yrker utenfor Oslo kan nå kanskje være uttrykk for det motsatte. Fordi etterspørselen etter styrere og pedagogiske ledere i store deler av landet er i ferd med å mettes, må førskolelærerne her kanskje bli tvunget til å velge arbeid utenfor barnehagene.

Tabell 8.9 Typer sysselsetting betinget av bosted blant førskolelærere utdannet i årene 2000–2005.

	Oslo	**Akershus**	**Resten av Norge**
Barnehage	76	79	67
Grunnskole	5	6	7
Annen beskjeftigelse	13	9	17
Ikke yrkesaktiv	6	6	9
N:	(929)	(765)	(8086)

Av marginalfordelingene i tabellen ser vi at til sammen 1694 nye førskolelærere fra de seks årskullene utdannet i perioden 2000–2005, har valgt å bosette seg i Oslo eller Akershus. Dette blir i gjennomsnitt ikke mer enn 280 per år. Dette tallet må konfronteres med at det ved utgangen av 2006 i Oslo og Akershus var i alt 1209 styrere og pedagogiske ledere uten godkjent førskolelærerutdanning, omtrent like mange i hvert av fylkene.

Vi avslutter med å vise aldersfordelingen til førskolelærere bosatt i henholdsvis Oslo og Akershus, både aldersfordelingen til alle i yrkesaktiv alder som en eller annen gang har tatt utdanning som førskolelærer, og aldersfordelingen til de av disse som jobber i barnehage. Fordelingene er vist i tabell 8.10.

Tabell 8.10 Ulike aldersfordelinger for alle førskolelærere bosatt i Oslo (I), alle førskolelærere bosatt i Oslo og ansatt i barnehage (II), alle førskolelærere bosatt i Akershus (III) og alle førskolelærere bosatt i Akershus og ansatt i barnehage (IV). Bare personer i yrkesaktiv alder

	<30	30–39	40–49	50–59	60–67	Antall
I	17,6	30,3	23,4	24,3	4,3	3413
	602	1033	800	832	146	
II	29,5	37,3	18,3	13,3	1,6	1589
	470	593	291	209	26	
III	12,5	32,3	29,2	22,2	3,9	3483
	435	1125	1018	772	133	
IV	19,9	40,3	24,7	13,5	1,7	1776
	353	715	438	239	31	

Heller ikke i Oslo og Akershus vil alderpensjonering i de nærmeste årene true bemanningen av førskolelærere. Det er bare 57 barnehageansatte med førskolelærerutdanning som vil nå aldersgrensen i de neste seks årene. Barnehageansatte i 50-åra utgjør heller ikke mer enn 448 personer. Men det er heller ikke mange unge. 823 førskolelærere under 30 år er bosatt i Oslo og Akershus og jobber i barnehage. Antar man at disse er rekruttert fra fem utdanningskull, blir det ikke mer enn 165 nye unge førskolelærere per år. Et slikt tall er ikke særlig hyggelig sett mot en manko på mer enn 1200.

Det er imidlertid et visst potensial i førskolelærere som jobber andre steder. Siden 2000 har problemet med frafall fra yrket langt på vei blitt borte, men tilbakekomsten fra andre yrker har ikke vært av slike dimensjoner at mankoen på utdannet personell er fjernet. I aldersgruppen 30–39 er det bosatt 850 førskolelærere i Oslo og Akershus som ikke jobber i barnehagen. Det tilsvarende tall i aldersgruppen 40 til 49, er 1089.

Hadde dagens nye førskolelærere vært som de nye på 1960- og 1970-tallet, unge ugifte kvinner, ville de nettopp tilhørt den gruppen som i dag i særlig grad søker mulighetene i våre store byer. Men de nye førskolelærerne er ikke lenger så unge, og en ikke ubetydelig andel har allerede jobbet i barnehage før de ble ferdig utdannet. Dette er derfor sannsynligvis ikke den mobile arbeidskraft som man hadde hatt dersom

det fortsatt bare hadde vært unge jenter uten familieforpliktelser. Man skal ikke forvente omfattende flytting til hovedstadsområdet av førskolelærere som bor, jobber eller utdanner seg andre steder enn i Oslo. Likevel er den geografiske dimensjoneringen av utdanningen vesentlig. Å utdanne seg på et bestemt sted øker sannsynligvis sjansen for at de nyutdannede søker seg jobb i nærheten av studiestedet.

9 Avslutning

I den barnehagemeldingen som passerte statsråd sent i 1999, antok man at tilbuds- og etterspørselskurven for førskolelærere ville krysse hverandre i 2002 (St.meld. nr 27 (1999–2000): 59). Dette forutsatte imidlertid en etterspørsel etter barnehageplasser som er langt lavere enn dagens. Siden den gang har etterspørselen fortsatt å øke. I følge en litt nyere prognose fra SSB skulle tilbuds- og etterspørselskurven for førskolelærere krysse hverandre i 2005 (Køber m.fl. 2005), men heller ikke denne prognosen har slått til. Beregninger om etterspørsel basert på tidligere surveyundersøkelser, tilsier at det måtte settes i drift ca. 30 000 nye plasser i 2006 og 2007 dersom målet om full barnehagedekning skulle innfris. Med det resultatet man nådde i 2006, er det fortsatt en manko på minst 18 000 plasser. Siden dette først og fremst dreier seg om små barn, vil det kreve minst 2000 nye pedagogiske ledere. Den samlede kompetansemangel vil da være disse 2000, samt i tillegg de drøyt 2000 pedagogiske ledere som ved siste årsskifte ikke hadde godkjent førskolelærerutdanning.

Det som må være klart er at man ikke kan telle stillingsbehov og antall førskolelærere i Norge sett under ett. Det er store regionale forskjeller, særlig er hovedstadsområdet ille ute. I store deler av Norge er det nok førskolelærere i forhold til etterspørselen etter denne typen arbeidskraft fra barnehagene. Der det er underskudd på førskolelærere, vil det ofte være en stor reserve av førskolelærere, særlig i grunnskolen. Tilbud om mer gunstige lønns- og arbeidsvilkår vil være et adekvat virkemiddel i barnehagenes kamp om denne arbeidskraften. I motsetning til private eiere må imidlertid kommunene avveie behovet for flere med rett utdanning i barnehagen, opp mot behovet for ansatte i grunnskolen. Vi må også huske på at det store flertall av førskolelærere som ikke jobber i barnehager og i grunnskolen er ansatt i det man vanligvis kaller velferdsstatens kjerneyrker. Også her er ofte kommunene arbeidsgiver, i mange tilfelle sannsynligvis med like store rekrutteringsvansker

som til barnehagene. Å friste førskolelærere ut av skolen gjennom gode lønnstilbud, er heller ikke uproblematisk ettersom svært mange av førskolelærerne er organisert i samme interesseorganisasjon som lærerne, som i følge det tekniske beregningsutvalg er en av gruppene som har kommet dårligst ut i den foregående tariffperioden. Interesseorganisasjoner med medlemstyngde i offentlig sektor foretrekker vanligvis at tillegg skal være generelle, uten hensyn til temporære lokale variasjoner i etterspørselen etter den arbeidskraften som medlemmene tilbyr. I store deler av landet vil man dekke etterspørselen etter styrere og pedagogiske ledere uten å gjøre noe ekstra med lønnsnivået. På sikt vil imidlertid generelle lønnsøkninger kunne øke tilbudet av førskolelærernes arbeidstilbud overfor barnehagene, kanskje ikke minst ved at flere ble motivert til å velge denne type utdanning.

Litteratur

Arnesen, Clara Åse (2002): *Flukt fra lærer og førskolelæreryrket?* NIFU skriftserie nr 8/2002

Barne- og familiedepartementet (2005): *Klar, ferdig, gå. Tyngre satsing på de små.* Rapport fra arbeidsgruppe om kvalitet i barnehagesektoren.

Brandt, Ellen (1986): *Minervas sønner og døtre. Kandidater fra universiteter og høgskoler 1890–1979.* NAVF's utredningsinstitutt. Notat 7/86

Ellingsæter, Anne Lise og Lars Gulbrandsen (2003): *Barnehagen – fra selektivt til universelt velferdsgode.* NOVA. Rapport 24/03

Ellingsæter, Anne Lise og Lars Gulbrandsen (2005): Den lange veien. Barnehagen som reell valgmulighet. I: *Valgfrihetens tid. Omsorgspolitikk for barn møter det fleksible arbeidslivet.* Red: Berit Brandth, Brita Bungum og Elin Kvande. Gyldendahl Akademisk, ss: 159–182

Enoksen, Jens-Are og Liv Anne Støren (1990): *Arbeid, omsorg eller videreutdanning. En undersøkelse av høgskolekandidater ti år etter eksamen.* NAVF's utredningsinstitutt. Rapport 2/90

Greve, Anne (1994): *Førskolelærernes historie i Norge 1920–1965. Framveksten av en fagforening.* Oslo: Barnevernsakademiets skriftserie nr 1/94

Grue, Lars og Grete Hovland (1991): *Være eller ikke være – i førskolelæreryrket? En undersøkelse av førskolelærerkandidatene fra 1978, ti år etter eksamen.* NAVF's utredningsinstitutt, Rapport 11/91

Gulbrandsen Lars (1996): *Meninger om barneomsorg og yrkesaktivitet,* NOU 1996:13. Overføringer til barnefamilier. Vedlegg nr 13: 396–415

Gulbrandsen, Lars (2005): Data og statistikk i barnehagesektoren. Trykket som vedlegg nr 3 i: Barne og familiedepartementet (2005): *Klar, ferdig, gå. Tyngre satsing på de små.* Rapport fra arbeidsgruppe om kvalitet i barnehagesektoren

Gulbrandsen, Lars (2005b): Mangel på førskolelærere – et evig tilbakevendende problem. *Søkelys på arbeidsmarkedet,* 1/2005: 11–18

Gulbrandsen, Lars og Anita Sundnes (2004): *Fra best til bedre? Kvalitetssatsing i norske barnehager. Statusrapport ved kvalitetssatsingsperiodens slutt.* Oslo: NOVA. Rapport 9/04.

Hoel, Marit (1995): *Yrkestilpasning og yrkesutvikling. En studie av arbeidstilknytning, yrkeskarrierer og yrkesmotiver blant et kull høgskoleutdannede.* Oslo: Institutt for samfunnsforskning

Hoel, Marit (1997): *Arbeid og kjønn. Sosiologiske analyser av yrkesløp.* Oslo: Universitetsforlaget

Hoel, Marit og Ulf Torgersen (1991): *Yrkesløp og organisasjonsaktivitet blant lærere og førskolelærere.* Oslo: Institutt for samfunnsforskning. Rapport 91:4

Holt, Lisa (1972): Rapport om førskolelærernes yrkeskarrierer. Vedlegg 5 til NOU 1972:39 *Førskoler*. s 134–165

Knudsen, Oddbjørn (1992): *Utdanninger og personell i barneomsorgen. En komparativ studie av utviklingen i de nordiske land.* INAS. Rapport 92:5

Køber, Tonje, Terje Risberg og Inger Texmon (2005): *Hvor jobber førskolelærere og lærere? Utdanning 2005 – deltakelse og kompetanse.* SSB Statistiske analyser 74: 232–253

Leira, Arnlaug (1992): *Welfare States and Working Mothers.* Cambridge: Cambridge University Press

Moser, Thomas, Bettina Dudas, Turid Thorsby Jansen og Mari Pettersvold (2006): *Etter- og videreutdanning i barnehagesektoren – kartlegging av tilbud og etterspørsel. Delrapport 2: Styreres (daglige lederes) vurdering av kompetanseutvikling, etter- og videreutdanning.* Høgskolen i Vestfold. Rapport 4/2006

Nafstad, Hilde Eileen (1976): *Barnehagen som oppvekstmiljø og arbeidsplass.* Oslo: Tiden Norsk Forlag

NAVF's utredningsinstitutt (1987): *Arbeidsmarkedet et halvt år etter eksamen 1985. En undersøkelse av kandidatene fra allmennlærerlinjene og førskolelærerlinjene ved lærerhøgskolene.* Notat 6/87

NAVF's utredningsinstitutt (1989): *Arbeidsmarkedet et halvt år etter eksamen 1987. Kandidater fra universiteter og høgskoler.* Notat 3/89

NAVF's utredningsinstitutt (1993): *Kandidatundersøkelsen 1991. Universitetskandidater, ingeniører, førskolelærere, barnevernspedagoger og sosionomer.* Rapport 2/93

NIFU (2000): *Kandidatundersøkelsen 1999.* NIFU skriftserie nr 14/2000

Pedersen, Paul og Pettersen, Reidar J. (1981): *Førskolelærere og yrkesadferd.* Oslo: Forbruker- og administrasjonsdepartementet.

Pedersen, Paul og Pettersen, Reidar J. (1983): *Fungerer våre barnehager?* Oslo: Universitetsforlaget

Retvedt, Ole, Tove Skoug og Solveig F. Aasen (1999): *Erfaringer med innføring av Rammeplanen for barnehagen.* Oplandske Bokforlag

Statistisk sentralbyrå (1967): *Daginstitusjoner for barn 1965.* Norges Offisielle statistikk. A 191

Statistisk sentralbyrå (1973): *Barneomsorg 1971.* Norges Offisielle statistikk. A 547

Statistisk sentralbyrå (2000): *Norsk Standard for utdanningsgruppering.* NOS C 617

St.meld. nr. 89 (1961–62): *Om retningslinjer for utbygging og drift av daginstitusjoner m-v. for barn*

St. meld. nr. 27 (1999–2000): *Barnehager til beste for barn og foreldre.*

Wiers-Jenssen, Jannecke og Per O. Aamodt (2002). *Trivsel og innsats. Studenters tilfredshet med lærested og tid brukt til studier. Resultater fra "Studmag"-undersøkelsene.* NIFU: Rapport 1/2002

Aamodt Per O. (1982): *Utdanning og sosial bakgrunn. Samfunnsøkonomiske studier 51*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå

Appendiks

Tabell A1 Antall uteksaminerte førskolelærere fordelt etter eksamensår

1970 eller tidligere	1557
1971	120
1972	170
1973	201
1974	310
1975	698
1976	863
1977	867
1978	1040
1979	944
1980	827
1981	742
1982	787
1983	830
1984	902
1985	862
1986	839
1987	766
1988	662
1989	545
1990	588
1991	817
1992	1010
1993	1078
1994	1104
1995	1358
1996	1805
1997	2065
1998	2038
1999	2364
2000	2489
2001	2079
2002	1476
2003	1282
2004	1300
2005	1229